

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΟΣΜΑ

ΛΥΣΙΑ ΛΟΓΟΙ

- ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ,
- ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ,
- ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΔΩΝ,

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΩ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

ΙΣΟΚΡΑΤΗ ΛΟΓΟΙ

- ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΝΙΚΟΝ
- ΕΥΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1977

ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ
Γ' Ε

ΛΥΣΙΑ ΛΟΓΟΙ

Μέ απόφαση τῆς Έλληνικῆς Κυβερνήσεως τά διδακτικά
βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυκείου τυπώ-
νονται ἀπό τὸν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βι-
βλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

Οι εισαγωγές και οι έρμηνευτικές σημειώσεις μεταγλωττίστηκαν
άπό τόν Ι. Μ. Αρβανίτη, Σύμβουλο του Κ.Ε.Μ.Ε.

1977 ΑΥΓ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΩΣΜΑ

ΛΥΣΙΑ ΛΟΓΟΙ

(ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ, ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ,
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ)

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1977

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Βίος τοῦ Λυσία

Ο Λυσίας γεννήθηκε στήν Ἀθήνα πιθανότατα τό 459 π.Χ. Ο πατέρας του Κέφαλος ἦταν ἐπιφανῆς καὶ πλούσιος Συρακούσιος, δόποις μὲ πρόσκληση τοῦ φίλου του πολιτικοῦ Περικλῆ ἄφησε τίς Συρακούσες καὶ ἥρθε στήν Ἀθήνα, ὅπου ἔζησε ὡς μέτοικος πολλά χρόνια, τριάντα περίπου, ὡς τό θάνατό του.

Σέ ἥλικια 15 ἑτῶν δὲ Λυσίας ἀναχώρησε μὲ τούς δυό ἄλλους ἀδερφούς του, τὸν Πολέμαρχο καὶ τὸν Εὐθύδημο, γιὰ τούς Θουρίους, τίνι ἀποικία τῶν Ἀθηναίων στήν Κάτω Ἰταλίᾳ. Ἐκεῖ διδάχτηκε τῇ οἰτορικῇ τέχνῃ ἀπό τὸν Τισία, τό γνωστό Συρακούσιο φύτορα. "Οταν δημος, μετά τίνι ἄτυχη ἐκστρατείᾳ τῶν Ἀθηναίων στή Σικελίᾳ, ὑπερίσχυσε στούς Θουρίους ἡ ἐχθρικὴ πρόσ τούς Ἀθηναίους πολιτικὴ παράταξη, τότε γύρισε ξανά στήν Ἀθήνα (412 π.Χ.).

Στήν Ἀθήνα ζούσε μὲ τούς ἀδερφούς του μέχρι πού καταλύθηκε ἡ δημοκρατία (404 π.Χ.) ὡς πλούσιος ἵστοτε λήγος*, ἔχοντας κτήματα, τοία σπίτια καὶ ἀξιόλογο ἐργοστάσιο ἀσπίδων στὸν Πειραιά, ὅπου ἐργάζονταν 120 δοῦλοι. Οἱ συμφορές δημος ἔπληξαν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδερφούς του γιὰ τά δημοκρατικά τους φρονήματα· ὁ ἀδερφός του Πολέμαρχος θανατώθηκε ἀπό τὸν Ἐρατοσθένη, ἔναν ἀπό τοὺς Τριάκοντα, καὶ δὲ Λυσίας διέφυγε στὰ Μέγαρα, χάνοντας μεγάλο μέρος ἀπό τίνι περιουσία του. Ἀπό τὰ Μέγαρα ὑποστήριξε μὲ κάθε θυσίᾳ τίς ἐπιχειρήσεις τῶν ἔξοδίστων στὸν Πειραιά μὲ ἐπικεφαλῆς τό Θρασύδουλο· ἔτσι ἀπόστειλε σ' αὐτοὺς τά ὑπόλοιπα χρήματά του, ἀσπίδες καὶ μισθοφόρους.

* Κάθε ἵστοτε λήγος ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπό τὸ μετοίκιον — τὸν ἐτήσιο φόρο τῶν 12 δραχμῶν ποὺ πλήρωναν οἱ μέτοικοι — καὶ ὑπεράσπιζε δὲ τοὺς, χωρὶς ἀντιπρόσωπο (προστάτην), τῷ συμφέροντά του στὰ δικαστήρια καὶ ἀκόμη ἔλει δικαιώματα ν' ἀγοράζει κτήματα στήν Ἀττική.

Γιά τίς ένέργειές του αντέξ έγινε πρόταση από τό Θρασύδοντο στήν Ἐπικλησία τοῦ Δήμου, ἀμέσως μετά τὴν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας, νά τοῦ παραχωρηθεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτη, ἀλλά ἡ πρόταση αὐτή καταπολεμήθηκε ως παράνομη από τὸν πολιτικὸν ἀντίπαλο τοῦ Θρασύδοντος. Αρχίνο καί ἔτοι δι Λυσίας δέν ἀπόχτησε τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτη, παρά ἔμεινε ως τὸ θάνατό του ισοτελῆς.

Ο Λυσίας, μόλις γύρισε στήν Ἀθήνα τό 403 π.Χ., παρουσιάστηκε στὸ δικαστήριο ως κατήγορος τοῦ Ἐφασισθένη, τοῦ φονιὰ τοῦ ἀδερφοῦ του· διότις μάλιστα **Κατά Ἐφασισθένους** είναι ὁ μόνος ποὺ ἐκφωνήθηκε ἀπό τὸν ἴδιο τὸ ρήτορα στὸ δικαστήριο. Ἀπό τότε, ἐπειδή εἶχε χάσει τὴν περιουσία του, ἀναγκάστηκε νά γίνει λογογράφος, ὥστε νά ἔξοικονομεῖ τὰ ἀναγκαῖα γιά τῇ ζωῇ· ἔγραψε δηλ. μέ πληρωμή λόγους γι' ἄλλους, ποὺ, δοντας ἀνίκανοι ν' ἀγορεύουν στὰ δικαστήρια, τοὺς ἀποστήθιζαν γιά τὴν ὑπεράσπιση τῶν ὑποθέσεών τους.

Ο Λυσίας πέθανε στήν Ἀθήνα πιθανόν τό 377 π.Χ.

2. Λόγοι τοῦ Λυσία

Ο Λυσίας ἔγραψε πάρα πολλούς λόγους, πάνω ἀπό 230. Ταξιδιώτεροι περισώθηκαν 34 καί ἀποσπάσματα ἀπό πιό πολλούς ἄλλους. Ἀπό τοὺς λόγους αὐτούς οἱ περισσότεροι είναι δικανικοί (δηλ. ἐκφωνήθηκαν στὰ δικαστήρια) καί οἱ ὑπόλοιποι συμβούλευτικοί (ἐκφωνήθηκαν στήν Βουλή καί τὴν Ἐπικλησία τοῦ Δήμου) καί ἐπιδεικτικοί (ἐκφωνήθηκαν στίς γιορτές καί τὰ πανιγάρια).

ΜΕΡΟΣ Α'

ΚΕΙΜΕΝΟ

1. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Είσαγω γη. Τό εδαφος τῆς Ἀττικῆς ἡταν κατάλληλο κυρίως γιά τήν καλλιέργεια τῆς ἐλιᾶς. Ἀπέραντοι ἐλαιῶνες κάλυπταν κατά τήν ἀρχαιότητα – σύζονται ἀκόμη καὶ σήμερα σποραδικά – τήν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ ἀθηναϊκή πολιτεία, πού ἡ εἰπορία τῆς ἔξαρτισταν κατά πολὺ καὶ ἀπό τις ἐλιές, εἰχε συμφέρον νά ἐμποδίζει τό ξερίζωμά τους μέ αὐστηρές τιμωρίες. Γι' αὐτό μέ ποινή προστίμου ἀπαγορεύονταν στούς ιδιοκτήτες κτημάτων νά κόβουν μέσα σ' ἕνα χρόνο γι' ἀτομική τους χρήση περισσότερες ἀπό δυό ἐλιές. Ή ἀπαγόρευση βέβαια αὐτή ἵσχε μόνο γιά τίς ιδιωτικές ἐλιές. Ἐξαιρετικά ιδιαίτερη ὅμως φροντίδα ἔδειχνε ἡ πολιτεία γιά τίς ἐλιές τίς καταγόμενες ἀπό τήν ἐλιά που είχε φυτεψει – κατά τήν παράδοση – ἡ Ἀθηνᾶ ἐπάνω στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀπό τίς παραφανάδες της στήν Ἀκαδημίᾳ. Αὐτές οἱ ἐλιές λέγονταν μορίαι καὶ ἡταν ἵερες, ώς ιδιοκτησία μάλιστα τῆς πολιτείας μισθώνονταν ἀπό ἑκείνους πού πλειοδοτοῦσαν κατά τή δημοπρασία.

Τήν ἀνώτατη ἐπίβλεψη γιά τίς ἵερες αὐτές ἐλιές είχε ὁ Ἀρειος Πάγος. Αὐτός διάταξε τούς ἄρχοντες νά ἐπαγρυπνοῦν γιά τήν ἔγκαιρη πληρωμή τοῦ μισθώματος (ἐνοικίου) καὶ κάθε μήνα λάβαινε γνώση γιά τήν κατάσταση τῶν ἱερῶν ἐλιῶν. Ἐπίσης ἑκεῖνον πού ἐβλαπτε ἡ κατάστρεφε ἱερή ἐλιά ὁ Ἀρειος Πάγος τόν τιμωροῦσε μέ ἔξορία καὶ μέ δήμενση τῆς περιουσίας του.

Ἀπό τίς καταστροφές, πού προκάλεσαν στήν Ἀττική ὁ Πελοποννησιακός πόλεμος καὶ οἱ κατοινές ἐσωτερικές διαιμάχες τῆς χώρας, δέ γάλτωσαν οὔτε οἱ ἱερές ἐλιές. Καὶ ἔτσι ἔξηγεῖται γιατί, μετά τήν ἀποκατάσταση τῆς τάξης, ἐκδηλώθηκε πολύ μεγαλύτερη φροντίδα γιά τή διάσωση τῆς ἐλαιοφυτείας. Ὁπου τυχόν συστάν ἀκόμη κανένα κούτσουρο ἐλιᾶς καταστραμμένης ἀπό φωτιά ἢ ἀπ' ὅ, τι ἀλλο, ὑπῆρχε ἐλπίδα, λόγω τῆς μεγάλης ζωτικότητας τῆς ἐλιᾶς, νά χανακαρποφορήσει μέ τήν κατάλληλη περιποίηση. Γι' αὐτό οἱ τέτοιοι κορμοί περιβάλλονταν μέ ξύλινα περιφράγματα (σηκούς) καὶ ἀπαγορεύτηκε ἡ καλλιέργεια τοῦ χώρου κοντά σ' αὐτούς. Ὡστόσο, ἡ λέξη σηκούς ἐσήμαινε καὶ τόν περιφράγμένο κορμό. Ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν σηκῶν τήν ἐπίβλεψη είχε ἐπίσης ὁ Ἀρειος Πάγος καὶ τιμωροῦσε μέ ἔξορία καὶ δήμενση τῆς περιουσίας ὅποιον ἀποδειχνόταν ἔνοχος γιά καλλιέργεια τοῦ χώρου κοντά στό σηκό.

Γιά τήν καταστροφή ένός τέτοιου σηκοῦ (δηλ. κούτσουρου κορμοῦ ἔλιας μέ τό περίφραγμά του) ὁ Νικόμαχος – ἡνας ἀπειρος νέος – κατηγόρησε κάποιον εὔπορο Ἀθηναῖο πολίτη. Στήν ἀρχή μάλιστα εἶχε διατυπώσει ἐναντίον του γραπτή κατηγορία γιά καταστροφή ἵερῆς ἔλιας. Ἄλλα ἔπειτα, ἐπειδή κατάλαβε ὅτι αὐτή ἡ κατηγορία δέ θά ύποστηριζόταν ἀπό τήν πλευρά τῶν δημοσίων μισθωτῶν (ἐνοικιαστῶν), μετάτρεψε τό περιεχόμενό της καὶ κατά τήν προφορική διαδικασία κατηγοροῦσε τόν πλούσιο Ἀθηναῖο γιά καταστροφή σηκοῦ. Γιά τήν ἀνασκευή τῆς κατηγορίας αὐτῆς ὁ πλούσιος Ἀθηναῖος ἐκφωνεῖ αὐτόν ἐδῶ τὸ λόγο; πού γιά χάρη του ἔγραψε ὁ Λυσίας.

Ἡ δίκη ἔγινε στή Βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου μέ πρόεδρό της τόν ἄρχοντα βασιλιά. Τό ἔτος ἐκφωνήσεως τοῦ λόγου δέν ἔχει ἀπόλυτα ἔξακριθεῖ πιθανότατα νά είναι τό 395 π.Χ.

1 Πρότερον μέν, ὡς βουλή, ἐνόμιζον ἔξειναι τῷ βουλομένῳ, ἡσυχίαν ἄγοντι, μήτε δίκας ἔχειν μήτε πράγματα· νυνὶ δὲ οὕτως ἀπροσδοκήτοις αἰτίαις καὶ πονηροῖς συκοφάνταις περιπέπτωκα, ὥστ', εἴ πως οἶόν τε, δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μὴ γεγονότας ἥδη δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· διὰ γὰρ τοὺς τοιούτους οἱ κίνδυνοι κοινοὶ γίγνονται καὶ τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσι καὶ τοῖς πολλὰ ἡμαρτηρίσιν.

2 Οὕτω δ' ἄπορος ὁ ἄγων μοι καθέστηκεν, ὥστ' ἀπεγράφην τὸ μὲν πρῶτον ἐλάχιν ἐκ τῆς γῆς ἀφανίζειν, καὶ πρὸς τοὺς ἑωνημένους τοὺς καρποὺς τῶν μορίων πυνθανόμενοι προσῆσαν· ἐπειδὴ δ' ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἀδικοῦντά με οὐδὲν εὑρεῖν ἐδυνήθησαν, νυνὶ με σηκόν φασιν ἀφανίζειν, γίγούμενοι ἐμοὶ μὲν ταύτην τήν αἰτίαν ἀπορωτάτην είναι ἀπελέγχαι, αὐτοῖς δὲ ἔξειναι μᾶλλον, ὅ τι ἀν βιούλωνται, λέγειν. Καὶ δεῖ με, περὶ ὃν οὗτος ἐπιβεβουλευκώς ἥκει, ὅμιν τοῖς διαγνωσομένοις περὶ τοῦ πράγματος ἀκούσαντα καὶ περὶ τῆς πατρίδος καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἀγωνίσασθαι. "Ομως δὲ πειράσομαι ἔξι ἀρχῆς ὑμᾶς διδάξαι.

3 Ἡν μὲν γὰρ τοῦτο Ηεισάνδρου τὸ χωρίον, δημευθέντων δ' ἐκείνου τῶν ὅντων, Ἀπολλόδωρος ὁ Μεγαρεὺς δωρεὰν παρὰ τοῦ δήμου λαβὼν τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἐγεώργει, ὅλιγω δὲ πρὸ τῶν

τριάκοντα 'Αντικλῆς παρ' αὐτοῦ πριάμενος ἔξεμίσθωσεν· ἐγὼ δὲ παρ' 'Αντικλέους εἰρήνης οὔσης ἐωνούμην.

'Ηγοῦμαι τοίνυν, ὡς βουλή, ἐμὸν ἕργον ἀποδεῖξαι, ως, ἐπειδὴ 5 τὸ χωρίον ἐκτησάμην, οὔτ' ἐλάα οὔτε σηκὼς ἐνῆν ἐν αὐτῷ. Νομίζω γὰρ τοῦ μὲν προτέρου χρόνου, οὐδ' εἰ πολλαὶ ἐνῆσαν μορίαι, οὐκ ἂν δικαίως ζημιοῦσθαι· εἰ γὰρ μὴ δι' ἡμᾶς εἰσιν ἡφανισμέναι, οὐδὲν προσήκει περὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀμαρτημάτων ως ἀδικοῦντας κινδυνεύειν.

Πάντες γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἄλλων πολλῶν αὐτοῖς κακῶν γεγένηται, καὶ τὰ μὲν πόρρω ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐτέμνετο, τὰ δ' ἐγγὺς ὑπὸ τῶν φύλων διηρπάζετο· ὥστε πῶς ἂν δικαίως ὑπέρ τῶν τότε τῇ πόλει γεγενημένων συμφορῶν ἐγὼ νῦν δίκην διδοίην; "Ἀλλως τε καὶ ὅτι τοῦτο τὸ χωρίον ἐν τῷ πολέμῳ δημευθὲν ἄπρατον ἦν πλεῖν ἢ τρία ἔτη. Οὐ θαμαστὸν δ' εἰ τότε τὰς μορίας ἔξεκοπτον, ἐν ὃ οὐδὲ τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν φυλάττειν ἐδύναμεθα. Ἐπίστασθε δέ, ὡς βουλή, ὅσῳ μάλιστα τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθε, πολλὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δασέᾳ ὅντα ἰδίαις καὶ μορίαις ἐλάσαις, ὡν νῦν τὰ πολλὰ ἐκκέκοπται καὶ ἡ γῆ φιλὴ γεγένηται· καὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῷ πολέμῳ κεκτημένων οὐκ ἀξιοῦτε παρ' αὐτῶν, ἐτέρων ἐκκοφάντων, δίκην λαμβάνειν. Καίτοι εἰ 8 τοὺς διὰ παντὸς τοῦ χρόνου γεωργοῦντας τῆς αἰτίας ἀφίετε, ἢ που χρὴ τούς γ' ἐν τῇ εἰρήνῃ πριαμένους ἀφ' ὑμῶν ἀζημίους γενέσθαι.

'Αλλὰ γάρ, ὡς βουλή, περὶ μὲν τῶν πρότερον γεγενημένων 9 πολλὰ ἔχων εἰπεῖν ίκανὰ νομίζω τὰ εἰρημένα· ἐπειδὴ δ' ἐγὼ παρέλαβον τὸ χωρίον, πρὶν ἡμέρας πέντε γενέσθαι, ἀπεμίσθωσα Καλλιστράτῳ, ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος· δις δύο ἔτη ἐγεώργησεν οὔτε i- 10 δίαν ἐλάαν οὔτε μορίαν οὔτε σηκὼν παραλαβών. Τρίτῳ δὲ ἔτει Δημήτριος ούτοις εἰργάσατο ἐνιαυτόν· τῷ δὲ τετάρτῳ 'Αλκίᾳ 'Αντισθένους ἀπελευθέρω ἐμίσθωσα, δις τέθηκε· κατὰ τρία ἔτη δύοις καὶ Πρωτέας ἐμίσθωσατο. Καί μοι δεῦρ' ἵτε.

Μάρτυρες

- 11 'Επειδὴ τοίνυν ὁ χρόνος οὗτος ἔξήκει, αὐτὸς γεωργῶ. Φησὶ δὲ ὁ κατήγορος ἐπὶ Σουνιάδου ἄρχοντος σηκὸν ὑπ’ ἐμοῦ ἐκκεκόφθαι. Υμῖν δὲ μεμαρτυρήκασιν οἱ πρότερον ἐργαζόμενοι καὶ πολλὰ ἔτη παρ’ ἐμοῦ μεμισθωμένοι μὴ εἶναι σηκὸν ἐν τῷ χωρίῳ. Καίτοι πῶς ἂν τις φανερώτερον ἔξελέγξει φευδόμενον τὸν κατήγορον; Οὐ γάρ οἶόν τε, ἀπρότερον μὴ ἦν, ταῦτα τὸν ὕστερον ἐργαζόμενον ἀφανίζειν.
- 12 'Εγὼ τοίνυν, ὡς βουλῆ, ἐν μὲν τῷ τέως χρόνῳ, ὅσοι με φάσκοιεν δεινὸν εἶναι καὶ ἀκριβῆ καὶ οὐδὲν ἂν εἰκῇ καὶ ἀλογίστως ποιῆσαι, ἡγανάκτουν ἂν, ἡγούμενος μᾶλλον εὐλογεῖσθαι ἢ ὡς μοι προσῆκε· νῦν δὲ πάντας ἂν ὑμᾶς βουλούμην περὶ ἐμοῦ ταύτην τὴν γνώμην ἔχειν, ἵνα ἡγῆσθε με σκοπεῖν ἂν, εἴπερ τοιούτοις ἔργοις ἐπεχείρουν, καὶ ὅ τι κέρδος ἐγίγνετο τῷ ἀφανίσαντι καὶ ητὶς ζημίᾳ τῷ περιποιήσαντι, καὶ τί ἂν λαθὼν διεπραξάμην καὶ τί ἂν φανερὸς γενόμενος ὑφ’ ὑμῶν ἔπασχον. Πλάντες γάρ ἄνθρωποι τὰ τοιαῦτα οὐχί^τ ὕβρεως ἀλλὰ κέρδους ἔνεκα ποιοῦσιν· ὥστε καὶ ὑμᾶς εἰκὸς οὕτω σκοπεῖν, καὶ τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ἀποφαίνοντας ητὶς ὠφέλεια τοῖς ἀδικήσασιν ἐγίγνετο.
- 13 Οὔτος μέντοι οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδεῖξαι, οὕθ’ ὡς ὑπὸ πενίας ἡναγκάσθην τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν, οὕθ’ ὡς τὸ χωρίον μοι διεφθείρετο τοῦ σηκοῦ ὅντος, οὕθ’ ὡς ἀμπέλοις ἐμποδὼν ἦν, οὕθ’ ὡς οἰκίας ἐγγύς, οὕθ’ ὡς ἐγὼ ἀπειρος τῶν παρ’ ὑμῖν κινδύνων. 'Εγὼ δ’, εἴ τι τοιοῦτον ἐπραττον, πολλὰς ἂν καὶ μεγάλας ἐμκυτῶς ζημίας γενομένας ἀποφήναιμι.
- 14 Οἵτινες μέντοι οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδεῖξαι, οὕθ’ ὡς ὑπὸ πενίας ἡναγκάσθην τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν, οὕθ’ ὡς τὸ χωρίον μοι διεφθείρετο τοῦ σηκοῦ ὅντος, οὕθ’ ὡς ἀμπέλοις ἐμποδὼν ἦν, οὕθ’ ὡς οἰκίας ἐγγύς, οὕθ’ ὡς ἐγὼ ἀπειρος τῶν παρ’ ὑμῖν κινδύνων. 'Εγὼ δ’, εἴ τι τοιοῦτον ἐπραττον, πολλὰς ἂν καὶ μεγάλας ἐμκυτῶς ζημίας γενομένας ἀποφήναιμι.
- 15 Οἱ πρῶτον μὲν μεθ’ ἡμέραν ἔξέκοπτον τὸν σηκόν, ὥσπερ οὐ πάντας λαθεῖν δέον, ἀλλά πάντας Ἀθηναίους εἰδέναι. Καὶ εἰ μὲν αἰσχρὸν ἦν μόνον τὸ πρᾶγμα, ἵσως ἂν τις τῶν παριόντων ἡμέλησε· νῦν δ’ οὐ περὶ αἰσχύνης ἀλλὰ τῆς μεγίστης ζημίας ἐκινδύνευον.
- 16 Πῶς δ’ οὐκ ἂν ἦν ἀθλιώτατος ἀνθρώπων ἀπάντων, εἴ τοὺς ἐμκυτῶς θεράποντας μηκέτι διούλους ἔμελλον ἔξειν, ἀλλὰ δεσπότας τὸν λοι-

πὸν βίον, τοιοῦτον ἔργον συνειδότας; "Ωστε εὶ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐ-
μὲ ἔξημάρτανον, οὐκ ἀν οἶόν τε ἦν δίκην με παρ' αὐτῶν λαμβάνειν·
εὖ γάρ ἀν ἥδειν, ὅτι ἐπ' ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ τιμωρήσασθαι καὶ αὐ-
τοῖς μηνύσασιν ἐλευθέροις γενέσθαι.

"Ετι τοίνυν, εὶ τῶν οἰκετῶν παρέστη μοι μηδὲν φροντίζειν, πῶς 17
ἄν ἐτόλμησα τοσούτων μεμισθωμένων καὶ ἀπάντων συνειδότων ἀ-
φανίσαι τὸν σηκὸν βραχέος μὲν κέρδους ἔνεκα, προθεσμίας δὲ οὐδε-
μίᾶς οὔσης τῷ κινδύνῳ τοῖς εἰργασμένοις ἅπασι τὸ χωρίον ὁμοίως
προσῆκον εἴναι σῶν τὸν σηκόν; Νῦν δὲ καὶ ἐμὲ ἀπολύσαντες φαίνον-
ται, καὶ σφᾶς αὐτούς, εἴπερ φεύδονται, μετόχους τῆς αἰτίας καθι-
στάντες.

Εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα παρεσκευασάμην, πῶς ἄν οἶός τ' ἦν πάν- 18
τας πεῖσαι τοὺς παριόντας ἢ τοὺς γείτονας, οἵ οὐ μόνον ἀλλήλων
ταῦτ' ἵσσαν, ἢ πᾶσιν ὄρᾱν ἔχεστιν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὧν ἀπο-
κρυπτόμεθα μηδένα εἰδέναι, καὶ περὶ ἐκείνων πυνθάνονται; 'Εμοὶ
τοίνυν τούτων οἱ μὲν φίλοι, οἱ δὲ διάφοροι περὶ τῶν ἐμῶν τυγχά-
νουσιν ὄντες.

Οὓς ἐχρῆν τοῦτον παρασχέσθαι μάρτυρας, καὶ μὴ μόνον οὕτως 19
τολμηρὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ὡς ἐγὼ μὲν παρειστήκειν, οἱ δ' οἰ-
κέται ἐξέτεμνον τὰ πρέμνα, ἀναθέμενος δὲ ὁ βοηλάτης ὥχετο ἀπά-
γων τὰ ξύλα.

Καίτοι, ὡς Νικόμαχε, χρῆν σε τότε καὶ παρακαλεῖν τοὺς πα- 20
ριόντας μάρτυρας καὶ φανερὸν ποιεῖν τὸ πρᾶγμα· καὶ ἐμοὶ μὲν οὐδε-
μίαν ἄν ἀπολογίαν ὑπέλιπες, αὐτὸς δέ, εἰ μέν σοι ἔχθρὸς ἦν, ἐν τού-
τῳ τῷ τρόπῳ ἥσθα ἄν με τετιμωρημένος, εἰ δὲ τῆς πόλεως ἔνεκα
ἐπραττες, οὕτως ἐξελέγξας οὐκ ἄν ἐδόκεις εἴναι συκοφάντης, εἰ δὲ
κερδαίνειν ἔβούλου, τότ' ἄν πλεῖστον ἔλαβες· φανεροῦ γάρ ὄντος τοῦ 21
πράγματος οὐδεμίαν ἄλλην ἥγουμην ἄν εἴναι μοι σωτηρίαν ἢ σὲ
χρήμασι πεῖσαι. Τούτων τοίνυν οὐδὲν ποιήσας διὰ τοὺς σοὺς λόγους
ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι καὶ κατηγορεῖς, ὡς ὑπὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως καὶ
τῶν ἐμῶν χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοι μαρτυρεῖν. Καίτοι εὶ εὑθύς μ'
22

- ἴδων τὴν μορίαν ἀφανίζοντα τοὺς ἐννέα ἄρχοντας ἐπήγαγες ἢ ἄλλους τινὰς τῶν ἔξι Αρείου Πάγου, οὐκ ἀν ἑτέρων ἔδει σοι μαρτύρων· οὕτω γάρ ἂν σοι συνήδεσαν ἀληθῆ λέγοντι, οἵπερ καὶ διαγιγνώσκειν ἔμελλον περὶ τοῦ πράγματος.
- 23 Δεινότατα οὖν πάσχω· οὗτος εἰ μὲν παρέσχετο μάρτυρας, τούτοις ἀν ἡξίου πιστεύειν, ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἰσὶν αὐτῷ, ἐμοὶ καὶ ταύτην ζημίαν οἰεται χρῆναι γενέσθαι. Καὶ τούτου μὲν οὐ θαυμάζω· οὐ γάρ δήπου συκοφαντῶν τοιούτων γε λόγων ἀπορήσει, ἀπορήσας μαρτύρων· ὑμᾶς δ' οὐκ ἀξιῶ τὴν αὐτὴν τούτων γνώμην ἔχειν.
- 24 Ἐπίστασθε γάρ ἐν τῷ πεδίῳ πολλὰς μορίας οὔσας καὶ πυρκαϊάς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐμοῖς χωρίοις, ἃς, εἴπερ ἐπεθύμουν, πολὺ ἦν ἀσφαλέστερον καὶ ἀφανίσαι καὶ ἐκκόψαι καὶ ἐπεργάσασθαι, ὅσωπερ ἦττον τὸ ἀδίκημα πολλῶν οὔσων ἔμελλε δῆλον ἔσεσθαι.
- 25 Νῦν δ' οὕτως αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι ὥσπερ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην οὔσιαν, ἥγονύμενος περὶ ἀμφοτέρων τούτων εἶναι μοι τὸν κίνδυνον. Αὐτοὺς τοίνυν ὑμᾶς τούτων μάρτυρας παρέξομαι, ἐπιμελουμένους μὲν ἔκάστου μηνός, ἐπιγνώμονας δὲ πέμποντας καθ' ἔκαστον ἐνιαυτόν· ὃν οὐδεὶς πώποτ' ἔζημίωσέ μ' ὡς ἐργαζόμενον τὰ περὶ τὰς μορίας χωρία. Καίτοι οὐ θαυμαστὸν δήπου, εἰ τὰς μὲν μικρὰς ζημίας οὕτω περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι, τοὺς δὲ περὶ τοῦ σώματος κινδύνους οὕτω περὶ οὐδενὸς ἥγονύμαι, καὶ τὰς μὲν πολλὰς ἐλάχας, εἰς ἃς ἔξῆν μᾶλλον ἔξαμαρτάνειν, οὕτω θεραπεύων φαίνομαι, τὴν δὲ μίαν μορίαν, ἣν οὐχ οἶσθα τ' ἦν λαθεῖν ἔξορύξαντα, ὡς ἀφανίζων νυνὶ κρίνομαι;
- 26 Πότερον δέ μοι κρείττον ἦν, ὡς βουλή, δημοκρατίας οὔσης παρανομεῖν ἢ ἐπὶ τῶν τριάκοντα; Καὶ οὐ λέγω ὡς τότε δυνάμενος ἢ ὡς νῦν διαβεβλημένος, ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ τότε μᾶλλον ἔξῆν ἀδικεῖν ἢ νυνί. Ἐγὼ τοίνυν οὐδ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ οὔτε τοιοῦτον οὔτ' ἄλλο οὐδὲν κακὸν ποιήσας φανήσομαι.
- 28 Πῶς δ' ἂν, εἰ μὴ πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῷ κακονούστατος ἦν, ὑμῶν οὕτως ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τὴν μορίαν ἀφανίζειν ἐπεχείρησα τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ δένδρον μὲν οὐδέν ἐστι, μιᾶς δὲ ἐλάχας

σηκός, ώς οὗτός φησιν, ἦν, κυκλόθεν δὲ ὄδὸς περιέχει, ἀμφοτέρωθεν δὲ γείτονες περιοικουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ πανταχόθεν κάτοπτόν ἐστιν; "Ωστε τίς ἂν ἀπετόλμησε, τούτων οὗτως ἔχόντων, ἐπιχειρῆσαι τοιούτῳ πράγματι;

Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι ὑμᾶς μέν, οἵς ὑπὸ τῆς πόλεως τὸν ἄ-²⁹ παντα χρόνον προστέτακται τῶν μορίων ἐλαῶν ἐπιμελεῖσθαι, μήθ' ὡς ἐπεργαζόμενον πώποτε ζημιῶσαι με μήθ' ὡς ἀφανίσαντα εἰς κίνδυνον καταστῆσαι, τοῦτον δέ, ὃς οὔτε γεωργῶν ἐγγὺς τυγχάνει οὔτ' ἐπιμελητὴς ἡρημένος οὕθ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων, ἀπογράφαι με μορίαν ἀφανίζειν.

'Εγώ τοίνυν δέομαι ὑμῶν μὴ τοὺς τοιούτους λόγους πιστοτέ-³⁰ ρους ἡγήσασθαι τῶν ἔργων, μηδὲ περὶ ὧν αὐτοὶ σύνιστε τὰ τοιαῦτ' ἀνασχέσθαι τῶν ἐμῶν ἐχθρῶν λεγόντων, ἐνθυμουμένους καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῆς ἄλλης πολιτείας. 'Εγὼ γάρ τὰ ἐμοὶ³¹ προστεταγμένα ἀπαντα προθυμότερον πεποίηκα, ἥτις ὡς ὑπὸ τῆς πόλεως ἡναγκαζόμην, καὶ τριηραρχῶν καὶ εἰσφορὰς εἰσφέρων καὶ χορηγῶν καὶ τάλλα λητουργῶν οὐδενὸς ἥττον πολυτελῶς τῶν πολιτῶν.

Καίτοι ταῦτα μὲν μετρίως ποιῶν ἀλλὰ μὴ προθύμως οὔτ' ἂν³² περὶ φυγῆς οὔτ' ἂν περὶ τῆς ἄλλης οὐσίας ἡγωνιζόμην, πλείω δ' ἂν ἐκεκτήμην, οὐδὲν ἀδικῶν οὐδὲ ἐπικινδυνον ἐμαυτῷ καταστήσας τὸν βίον· ταῦτα δὲ πράξας, ἢ οὗτός μου κατηγορεῖ, ἐκέρδαινον μὲν οὐδέν, ἐμαυτὸν δὲ εἰς κίνδυνον καθίστην. Καίτοι πάντες ἂν ὅμοιογή-³³ σαιτε δικαιότερον εἶναι τοῖς μεγάλοις χρῆσθαι τεκμηρίοις περὶ τῶν μεγάλων, καὶ πιστότερα ἡγεῖσθαι, περὶ ὧν ἄπασα ἡ πόλις μαρτυρεῖ, μᾶλλον ἥ περὶ ὧν μόνος οὗτος κατηγορεῖ.

"Ἐτι τοίνυν, ὡς βουλή, ἐκ τῶν ἄλλων σκέψασθαι. Μάρτυρας γάρ³⁴ ἔχων αὐτῷ προσῆλθον, λέγων, ὅτι μοι πάντες ἔτι εἰσὶν οἱ θεράποντες, οὓς ἐκεκτήμην, ἐπειδὴ παρέλαβον τὸ χωρίον, καὶ ἔτοιμος εἴμι, εἴ τινα βούλοιτο, παραδοῦναι βασανίζειν, ἡγούμενος οὗτως ἂν τὸν ἔλεγχον ἴσχυρότατον γενέσθαι τῶν τούτου λόγων καὶ τῶν ἔργων

35 τῶν ἐμῶν. Οὗτος δ' οὐκ ἤθελεν, οὐδὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς θεράπουσιν. Ἐμοὶ δὲ δοχεῖ θαυμαστὸν εἶναι, εἰ περὶ αὐτῶν μὲν οἱ βασανιζόμενοι κατηγοροῦσιν, εὖ εἰδότες ὅτι ἀποθανοῦνται, περὶ δὲ τῶν δεσποτῶν, οἵς πεφύκασι κακονούστατοι, μᾶλλον ἂν ἔλοιντο ἀνέχεσθαι βασανιζόμενοι ἢ κατειπόντες ἀπηλλάγχθαι τῶν παρόντων κακῶν.

36 Καὶ μὲν δή, ὡς βουλή, φανερὸν οἴμαι εἶναι ὅτι, εἰ Νικομάχου ἔξαιτοῦντος τοὺς θεράποντας μὴ παρεδίδουν, ἐδόκουν ἂν ἐμαυτῷ συνειδέναι· ἐπειδὴ τοίνυν ἐμοῦ παραδιδόντος οὗτος παραλαβεῖν οὐκ ἤθελε, δίκαιον καὶ περὶ τούτου τὴν αὐτὴν γνώμην σχεῖν, ἄλλως τε 37 καὶ τοῦ κινδύνου οὐκ ἵσου ἀμφοτέροις ὄντος. Περὶ ἐμοῦ μὲν γάρ εἰ ἐλεγον, ἂν οὗτος ἐβούλετο, οὐδ' ἂν ἀπολογήσασθαι μοι ἔξεγένετο· τούτῳ δ' εἰ μὴ ὡμολόγουν, οὐδεμιᾷ ζημίᾳ ἔνοχος ἦν. "Ωστε πολὺ μᾶλλον τοῦτον παραλαμβάνειν ἔχρην ἢ ἐμὲ παραδοῦναι προσῆκεν. Ἐγὼ τοίνυν εἰς τοῦτο προθυμίας ἀφικόμην, ἡγούμενος πρὸς ἐμοῦ εἶναι καὶ ἐκ βασάνων καὶ ἐκ μαρτύρων καὶ ἐκ τεκμηρίων ὑμᾶς περὶ τοῦ πράγματος τάληθῆ πυθέσθαι.

38 Ἐνθυμεῖσθαι δὲ ἔχρη, ὡς βουλή, ποτέροις χρὴ πιστεύειν μᾶλλον, οἵς πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν ἢ ὡς μηδεὶς τετόλμηκε, καὶ πότερον εἰκὸς μᾶλλον τοῦτον ἀκινδύνως φεύδεσθαι ἢ μετὰ τοσούτου κινδύνου τοιούτον ἐμὲ ἔργον ἔργάσασθαι, καὶ πότερον οἴεσθαι αὐτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως βοηθεῖν ἢ συκοφαντοῦντα αἰτιάσασθαι.

39 Ἐγὼ μὲν γάρ ἐγνωκέναι οὐμᾶς ἡγούμαι, ὅτι Νικόμαχος ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν πεισθεὶς τῶν ἐμῶν τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἀγωνίζεται, οὐχ ὡς ἀδικοῦντα ἐλπίζων ἀποδείξειν, ἀλλ' ὡς ἀργύριον παρ' ἐμοῦ λήψεσθαι προσδοκῶν. "Οσω γάρ οἱ τοιοῦτοι εἰσιν ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν κινδύνων, τοσούτῳ πάντες αὐτοὺς φεύγουσι μάλιστα. Ἐγὼ δέ, ὡς βουλή, οὐκ ἡξίουν, ἀλλ' ἐπειδήπερ με τῇτιάσατο, παρέσχον ἐμαυτὸν ὅ τι βούλεσθε χρῆσθαι, καὶ τούτου ἔνεκα τοῦ κινδύνου οὐδενὶ ἐγὼ τῶν ἔχθρῶν διηλλάγην, οἷς ἐμὲ ἥδιον κακῶς λέγουσιν ἢ σφᾶς αὐτοὺς ἐπαινοῦσι, καὶ φανερῶς μὲν οὐδεὶς πώποτε ἐ-

μὲ αὐτῶν ἐπεχείρησε ποιῆσαι κακὸν οὐδέν, τοιούτους δὲ ἐπιπέμπου-
σί μοι, οἵς ύμεῖς οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοιτε.

Πάντων γάρ ἀθλιώτατος ἂν γενοίμην, εἰ φυγὰς ἀδίκως⁴¹ κατα-
στήσομαι, ἀπαίς μὲν ὡν καὶ μόνος, ἔρήμου δὲ τοῦ οἴκου γενομένου,
μητρὸς δὲ πάντων ἐνδεοῦς οὔσης, πατρίδος δὲ τοιαύτης ἐπ’ αἰσχύ-
στοις στερηθείς αἰτίαις, πολλὰς μὲν ναυμαχίας ὑπέρ αὐτῆς νεναυμα-
χηκώς, πολλὰς δὲ μάχας μεμαχημένος, κόσμιον δ’ ἐμαυτὸν καὶ ἐν
δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ γαρχίᾳ παρασχών.

‘Αλλὰ γάρ, ὁ βουλή, ταῦτα μὲν ἐνθάδε οὐκ οἶδ’, ὅ τι δεῖ λέ-⁴²
γειν· ἀπέδειξα δ’ ύμιν, ώς οὐκ ἐνήν σηκὸς ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ μάρτυ-
ρας παρεσχόμην καὶ τεκμήρια. ‘Α χρὴ μεμνημένους διαγιγνώσκειν
περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἀξιοῦν παρὰ τούτου πυθέσθαι, ὅτου ἔνεκα,
ἔξὸν ἐπ’ αὐτοφώρῳ ἐλέγξαι, τοσούτῳ χρόνῳ ὕστερον εἰς τοσοῦτόν⁴³
με κατέστησεν ἀγῶνα, καὶ μάρτυρα οὐδένα παρασχόμενος ἐξ τῶν
λόγων ζητεῖ πιστὸς γενέσθαι, ἔξὸν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ἀδικοῦντα ἀ-
ποδεῖξαι, καὶ ἐμοῦ ἀπαντας διδόντος τοὺς θεράποντας, οὓς φησι πα-
ραγενέσθαι, παραλαβεῖν οὐκ ἥθελεν.

2. ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

Είσαγωγή. Κατά τήν ἀρχαιότητα δέν ύπηρχαν στήν Ἀθήνα οὐτε φτωχοκομεῖα οὐτε νοσοκομεῖα οὐτε τά πολυνάριθμα σήμερα φιλανθρωπικά ίδρυματα. Γιά τό λόγο αὐτό οι Ἀθηναῖοι είχαν μέ νόμο ἀποφασίσει νά χορηγοῦν ἔνα χρηματικό θοήθημα σέ κάθε ἀδύνατον πολίτη. Ως τέτοιος χαρακτηρίζοταν ὅποιος είχε περιουσία μικρότερη ἀπό τρεῖς μνᾶς (= 300 ἀττικές δραχμές) καί σοματική ἀναπηρία σέ τέτοιο θαθμό, πού νά μήν είναι σέ θέση νά ἐργάζεται γιά τήν ἀπόκτηση τῶν ἀναγκαίων στή ζωή.

Τό θοήθημα τοῦτο, πού ἔπαιρνε κάθε ἀδύνατος, ἦταν διαφορετικό ποσοτικά, ἀνάλογα μέ τίς ἐποχές. Τή χρονιά τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ τωρινοῦ λόγου ἦταν ἔνας ὄβολός (= 1/6 τῆς δραχμῆς) τήν ημέρα. Άλλα, γιά νά πάρει τό θοήθημα αὐτό, ἦταν ἴποχρεωμένος καθένας πού θεωροῦσε τόν ἑαυτό τον ὡς ἀδύνατον νά ὑποβάλει στήν ἀρχῇ τοῦ χρόνου αἴτηση γιά θοήθεια στή Βουλή τῶν Πεντακοσίων. Αὐτή ἐδοκίμαζε τούς ἀδύνατους, δηλ., τούς ἔξεταζε ἂν πραγματικά είχαν ἀνάγκη ἀπό τό θοήθημα. Ἐπειδή ὅμως γίνονταν πολλές καταρρήσεις, ἐπιτρεπόταν σέ κάθε Ἀθηναῖο πολίτη νά εἰσαγγείλει (νά καταγγείλει) ὡς ἀπατεώνα ἐκείνον πού ζητοῦσε τό θοήθημα καί νά παρουσιαστεῖ τήν ημέρα τῆς δοκιμασίας στή Βουλή, γιά νά ὑποστηρίξει καί προφορικά τήν καταγγελία τον ἀλλά καί ὁ ἀδύνατος είχε τό δικαίωμα ν' ἀντικρούσει μιά τέτοια κατηγορία. Μετά τήν ἀπολογία αὐτοῦ ἡ Βουλή ἀποφάσιζε γιά τήν παροχή ἡ ὅρι τοῦ θοήθηματος. Ωστόσο ὁ ἀδύνατος, πού δοκιμάστηκε καί πήρε τό θοήθημα, ὅφειλε στήν ἀρχῇ κάθε χρονιᾶς νά ὑποβάλλεται σέ νέα δοκιμασία μπροστά στή νέα Βουλή.

Ἐτσι καί ὁ ἀδύνατος τοῦ λόγου αὐτοῦ είχε πολλές φορές δοκιμαστεῖ καί χρόνια ἔπαιρνε τό νόμιμο θοήθημα ἀπό τήν πολιτεία. Κατά τήν τεωριή ὅμως δοκιμασία κάποιος τόν κατάγγειλε ὑποστηρίζοντας: 1) ὅτι αὐτός παίρνει ἀδικα τό θοήθημα, γιατί είναι ἵκανός σωματικά καί εὔπορος, καί 2) ὅτι αὐτός ἔξαγγίας τῆς κακῆς τον διαγωγῆς είναι ἀνάξιος γιά θοήθεια. Πρός ἀπόκρουση αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν ὁ ἀδύνατος ἐκφωνεῖ τό λόγο τοῦτο, πού γιά χάρη του ἔγραψε ὁ Λυσίας. Ο λόγος ἐκφωνήθηκε μετά τό 403 π.Χ.

Οὐ πολλοῦ δέω χάριν ἔχειν, ὡς βουλή, τῷ κατηγόρῳ, ὅτι μοι 1 παρεσκεύασε τὸν ἀγῶνα τουτονί. Πρότερον γάρ οὐκ ἔχων πρόφασιν, ἐφ' ἣς τοῦ βίου λόγον δοίην, νυνὶ διὰ τούτον εἴληφα. Καὶ πειράσομαι τῷ λόγῳ τοῦτον μὲν ἐπιδεῖξαι φευδόμενον, ἐμαυτὸν δὲ βεβιωκότα μέχρι τῆςδε τῆς ἡμέρας ἐπαίνου μᾶλλον ἄξιον ἢ φθόνου· διὰ γάρ οὐδὲν ἄλλο μοι δοκεῖ παρασκευάσαι τόνδε μοι τὸν κίνδυνον οὔτος ἢ διὰ φθόνον.]

Καίτοι ὅστις τούτοις φθονεῖ, οὓς οἱ ἄλλοι ἐλεοῦσι, τίνος ἂν ὑμῖν 2 ὁ τοιοῦτος ἀποσχέσθαι δοκεῖ πονηρίας; Οὐ γάρ ἔνεκα χρημάτων με συκοφαντεῖ οὐδ' ὡς ἔχθρὸν ἔσατο με τιμωρεῖται· διὰ γάρ την πονηρίαν αὐτοῦ οὔτε φίλω οὔτε ἔχθρῷ πώποτ' ἔχρησάμην αὐτῷ. Ἡδη 3 τοίνυν, ὡς βουλή, δῆλος ἐστι φθονῶν, ὅτι τοιαύτη κεχρημένος συμφορῇ τούτου βελτίων εἰμὶ πολίτης. Καὶ γὰρ οἷμαι δεῖν, ὡς βουλή, τὰ τοῦ σώματος δυστυχήματα τοῖς τῆς φυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ιάσθαι. Εἰ γὰρ ἐξ ἵσου τῇ συμφορῇ καὶ τὴν διάνοιαν ἔξω καὶ τὸν ἄλλον βίον διάξω, τί τούτου διοίσω;

Περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτά μοι εἰρήσθω· ὑπὲρ ὧν δέ μοι 4 προσήκει λέγειν, ως ἂν οἶν τε διὰ βραχυτάτων ἐρῶ. Φησὶ γάρ οἱ κατήγοροι οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον· καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων, καὶ τέχνην ἐπίστασθαι τοιαύτην, ὥστε καὶ ἀνευ τοῦ οἰδομένου τούτου ζῆν. Καὶ τεχμηρίοις χρῆται τῆς μὲν τοῦ σώματος ῥώμης, ὅτι ἐπὶ τοὺς 5 ἕππους ἀναβαίνω, τῆς δὲ ἐν τῇ τέχνῃ εὐπορίας, ὅτι δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις ἀναλίσκειν.]

Τὴν μὲν οὖν ἐκ τῆς τέχνης εὐπορίαν καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐμὸν 6 βίον, οἵος τυγχάνει, πάντας ὑμᾶς οὕομαι γιγνώσκειν· ὅμως δὲ κάγὼ διὰ βραχέων ἐρῶ. Ἐμοὶ γάρ οἱ μὲν πατήρ κατέλιπεν οὐδέν, τὴν δὲ μητέρα τελευτήσασαν πέποιμαι τρέφων τρίτον ἔτος τωτί, παῖδες δέ μοι οὕπω εἰσίν, οἵ με θεραπεύουσι. Τέχνην δέ κέχτημαι βραχέα δυναμένην ὡφελεῖν, ἦν αὐτὸς μὲν ἥδη χαλεπῶς ἐργάζομαι, τὸν διαδεξόμενον δ' αὐτὴν οὕπω δύναμαι κτήσασθαι. Πρόσοδος δέ μοι οὐκ ἐ-

- Ελλείποντα
- Επιφέρειν
- στιν ἄλλη πλὴν ταύτης, ἢν ἂν ἀφέλησθε με, κινδυνεύσαιμ⁷ ἂν ἐπὸ τῆς δυσχερεστάτη γενέσθαι τύχη.
- 7 Μή τοίνυν, ἐπειδή γε εἴστιν, ὡς βουλή, σῶσαι με δικαίως, ἀπολέσητε ἀδίκως· μηδέ, ἢ νεωτέρω καὶ μᾶλλον ἐρρωμένω ὅντι ἔδοτε, πρεσβύτερον καὶ ἀσθενέστερον γιγνόμενον ἀφέλησθε· μηδὲ πρότερον καὶ περὶ τοὺς οὐδὲν ἔχοντας κακὸν ἐλεημονέστατοι δοκοῦντες εἶναι νῦν διὰ τούτον τοὺς καὶ τοῖς ἔχθροῖς ἐλεεινοὺς ὅντας ἀγρίως ἀποδέξησθε· μηδὲ ἐμὲ τολμήσαντες ἀδικῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὄμοιώς
- 8 ἐμοὶ διακειμένους ἀθυμῆσαι ποιήσητε. Καὶ γὰρ ἂν ἀτοπὸν εἴη, ὡς βουλή, εἰ, ὅτε μὲν ἀπλῆ μοι ἦν ἡ συμφορά, τότε μὲν φαινούμην λαμβάνων τὸ ἀργύριον τοῦτο, νῦν δέ, ἐπειδή καὶ γῆρας καὶ νόσοι καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα κακὰ προσγίγνεται μοι, τοῦτο ἀφαιρεθείην.
- 9 Δοκεῖ δέ μοι τῆς πενίας τῆς ἐμῆς τὸ μέγεθος ὁ κατήγορος ἂν ἐπιδειξαι σαφέστατα μόνος ἀνθρώπων. Εἰ γὰρ ἐγὼ κατασταθεὶς χορηγὸς τραγῳδοῖς προκαλεσάμην αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, δεκάκις ἂν ἔλοιτο χορηγῆσαι μᾶλλον ἢ ἀντιδοῦναι ἥπαξ. Καὶ πῶς οὐ δεινόν ἐστι νῦν μὲν κατηγορεῖν, ὡς διὰ πολλὴν εὐπορίαν ἐξίσου δύναμαι συνείναι τοῖς πλουσιωτάτοις, εἰ δέ, ὃν ἐγὼ λέγω, τύχοι τι γενόμενον, ὁ μολογεῖν τοιοῦτον εἶναι με καὶ ἔτι πονηρότερον;
- 10 Περὶ δὲ τῆς ἐμῆς ἵππικῆς, ἢς οὗτος ἐτόλμησε μνησθῆναι πρὸς ὑμᾶς, οὔτε τὴν τύχην δεισάς οὔτε ὑμᾶς αἰσχυνθείς, οὐ πολὺς ὁ λόγος. Εγὼ γὰρ ἡγοῦμαι, ὡς βουλή, πάντας τοὺς ἔχοντάς τι δυστύχημα τοῦτο ζητεῖν καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν, ὅπως ὡς ἀλυπότατα μεταχειριοῦνται τὸ συμβεβηκὸς πάθος. Ων εἰς ἐγώ, καὶ περιπεπτωκῶς τοιαύτη συμφορῇ ταύτην ἐμαυτῷ ὁρτώνην ἐξηῆρον εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς μακροτέρας τῶν ἀναγκαίων.
- 11 Οἱ δὲ μέγιστον, ὡς βουλή, τεκμήριον, ὅτι διὰ τὴν συμφορὰν ἀλλού διὰ τὴν ὕβριν, ὡς οὗτος φησιν, ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, ῥάδιόν ἐστι μαθεῖν· εἰ γὰρ ἐκεκτήμην οὐσίαν, ἐπὶ ἀστράβης ἂν ὡχούμην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἵππους ἀνέβαινον· νῦν δέ, ἐπειδὴ τοιοῦτον οὐ δύναμαι κτήσασθαι, τοῖς ἀλλοτρίοις ἵπποις ἀναγ-

κάζομαι χρήσθαι πολλάκις. Καίτοι πῶς οὐκ ἀποτόν ἐστιν, ὡς βουλή,¹² τοῦτον αὐτόν, εἰ μὲν ἐπ' ἀστράβης ὄχούμενον ἔώρα με, σιωπᾶν (τί γὰρ ἂν καὶ ἔλεγεν;), ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἡτημένους ἵππους ἀναβαίνω, πειράσθαι πείθειν ὑμᾶς, ὡς δυνατός εἰμι; Καὶ ὅτι μὲν δυοῖν βαστηρίαιν χρῶμαι, τῶν ἄλλων μιᾶς χρωμένων, μὴ κατηγορεῖν, ὡς καὶ τοῦτο τῶν δυναμένων ἐστίν, ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίγω, τεχμηρίω χρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, ὡς εἴμι τῶν δυναμένων; Οἵς ἔγω διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀμφοτέροις χρῶμαι.]

[Τοσοῦτον δὲ διενήνοχεν ἀναισχυντίᾳ, τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων,¹³ ὃστε ὑμᾶς πειράται πείθειν, τοσούτους ὄντας εἰς ὅν, ὡς οὐκ εἴμι τῶν ἀδυνάτων ἐγώ. Καίτοι εἰ τοῦτο πείσει τινὰς ὑμῶν, ὡς βουλή, τί με κωλύει κληροῦσθαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων καὶ ὑμᾶς ἐμοῦ μὲν ἀφελέσθαι τὸν ὄβολὸν ὡς ὑγιαίνοντος, τούτῳ δὲ φηφίσασθαι πάντας ὡς ἀναπήρω; Οὐ γὰρ δήπου τὸν αὐτὸν ὑμεῖς μὲν ὡς δυνάμενον ἀφαιρήσεσθε τὸ διδόμενον, οἱ δὲ θεσμοθέται ὡς ἀδύνατον ὄντα κληροῦσθαι κωλύσουσιν.] Άλλὰ γὰρ οὔτε ὑμεῖς τούτῳ τὴν αὐτὴν ἔχετε¹⁴ γνώμην οὕθ' οὗτος ὑμῖν, εὖ ποιῶν.] Ο μὲν γὰρ ὥσπερ ἐπικλήρου τῆς συμφορᾶς οὐσῆς ἀμφισβητήσων ἥκει καὶ πειράται πείθειν ὑμᾶς, ὡς οὐκ εἴμι τοιοῦτος, οἶον ὑμεῖς ὄρατε πάντες¹⁵ ὑμεῖς δὲ (ὅ τῶν εὖ φρονούντων ἔργον ἐστί) μᾶλλον πιστεύετε τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ὄφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις.]

[Λέγει δέ, ὡς ὑβριστής εἴμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διαχεί-¹⁶ μενος, ὥσπερ, εἰ φοβερῶς ὄνομάσειε, μέλλων ἀληθῆ λέγειν, ἀλλ' οὐκ, ἐὰν πάνυ πραόνως, ταῦτα ποιήσων.] Εγὼ δ' ὑμᾶς, ὡς βουλή, σαφῶς οἴμαι δεῖν διαγιγνώσκειν, οἵς τ' ἐγχωρεῖ τῶν ἀνθρώπων ὑβρισταῖς εἶναι καὶ οἵς οὐ προσήκει.] Οὐ γὰρ τοὺς πενομένους καὶ λίαν ἀπόρως διαχειμένους ὑβρίζειν εἰκός, ἀλλὰ τοὺς πολλῷ πλείω τῶν ἀναγκαίων κεκτημένους· οὐδὲ τοὺς ἀδυνάτους τοῖς σώμασιν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς μάλιστα πιστεύοντας ταῖς αὐτῶν ῥώμαις· οὐδὲ τοὺς ἥδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι νέους καὶ νέαις ταῖς διανοίαις χρωμένους.]

- 17 Δεκάτη Οἱ μὲν γὰρ πλούσιοι τοῖς χρήμασιν ἔξωνοῦνται τοὺς κινδύνους, οἱ δὲ πένητες ὑπὸ τῆς παρουσῆς ἀπορίας σωφρονεῖν ἀναγκάζονται· καὶ οἱ μὲν νέοι συγγνώμης ἀξιοῦνται τυγχάνειν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἔξαμπτάνουσιν ὁμοίως ἐπιτιμᾶσιν ἀμφότεροι· καὶ τοῖς μὲν ἵσχυροῖς ἐγγωρεῖ μηδὲν αὐτοῖς πάσχουσιν, οὓς ἂν βουληθῶσιν, ὑβρίζειν, τοῖς δὲ ἀσθενέσιν οὐκ ἔστιν οὔτε ὑβριζομένοις ἀμύνεσθαι τοὺς ὑπάρξαντας οὔτε ὑβρίζειν βουλομένοις περιγράγνεσθαι τῶν ἀδικουμένων. Ωστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν περὶ τῆς ἐμῆς ὕβρεως οὐ σπουδάξων, ἀλλὰ παίζων, οὐδὲ ὑμᾶς πεῖσαι βουλόμενος, ὡς εἰμὶ τοιοῦτος, ἀλλ' ἐμὲ κωμῳδεῖν βουλόμενος, ὥσπερ τι καλὸν ποιῶν.
- 18 19 Επειδή Ετι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλούς, οἵ τὰ μὲν ἔστων ἀνηλώκασι, τοῖς δὲ τὰ σφέτερα σώζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν. Υμεῖς δὲ ἐνθυμήθητε πάντες, ὅτι ταῦτα λέγων οὐδὲν ἐμοῦ κατηγορεῖ μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων, ὅσοι τέχνας ἔχουσιν, οὐδὲ τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόντων μᾶλλον ἢ τῶν ὡς τοὺς ἄλλους δημιουργούσι. Ἐκαστος γὰρ ὑμῶν εἴθισται προσφοιτᾶν ὁ μὲν πρὸς μυροπωλεῖον, ὁ δὲ πρὸς κουρεῖον, ὁ δὲ πρὸς σκυτοτομεῖον, ὁ δὲ ὅποι ἂν τύχῃ, καὶ πλεῖστοι μὲν ὡς τοὺς ἐγγυτάτω τῆς ἀγορᾶς κατεσκευασμένους, ἐλάχιστοι δὲ ὡς τοὺς πλεῖστον ἀπέχοντας αὐτῆς· ὥστ' εἴ τις ὑμῶν πονηρίαν καταγνώσεται τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόντων, δῆλον ὅτι καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διατριβόντων· εἴ δὲ κάκείνων, ἀπάντων Ἀθηναίων· ἀπαντες γὰρ εἴθισθε προσφοιτᾶν καὶ διατρίβειν ἀμουγέπου.
- 20 21 Επειδή Άλλὰ γὰρ οὐδὲν οἶδα, ὃ τι δεῖ λίαν με ἀκριβῶς ἀπολογούμενον πρὸς ἓν ἔκαστον ὑμῖν τῶν εἰρημένων ἐνοχλεῖν πλείω χρόνον. Εἰ γὰρ ὑπέρ τῶν μεγιστῶν εἴρηκα, τί δεῖ περὶ τῶν φαῦλων ὁμοίως τούτων σπουδάξειν; Ἐγὼ δὲ ὑμῶν, ὡς βουλὴ, δέομαι πάντων τὴν αὐτὴν ἔχειν περὶ εμοῦ διάνοιαν, ἥνπερ καὶ πρότερον. Μή οὖν, οὐ μόνου μεταλαβεῖν ἔδωκεν ἡ τύχη μοι τῶν ἐν τῇ πατρίδι, τούτου διὰ τουτούν ἀποστερήσητε με· μηδ', ἀ πάλαι κοινῇ πάντες ἔδοτέ μοι, νῦν οὔτος

εἰς ὧν πείση πάλιν ὑμᾶς ἀφελέσθαι.] Επειδὴ γάρ, ὡς βουλή, τῶν μεγίστων ἀρχῶν ὁ δαίμων ἀπεστέρησεν ἡμᾶς, ἡ πόλις ἡμῖν ἐφηφίσατο τοῦτο τὸ ἀρχύριαγ, ἥγουμένη κοινὰς εἶναι τὰς τύχας τοῖς ἄπασι καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν. Πῶς οὖν οὐκ ἂν δειλαιότατος εἴην, εἰ 23 τῶν μὲν καλλίστων καὶ μεγίστων διὰ τὴν συμφορὰν ἀπεστερημένος εἴην, ἢ δὲ ἡ πόλις ἔδωκε προνοηθεῖσα τῶν οὔτως διαχειμένων, διὰ τὸν χατζῆγορον ἀφαιρεθείην; Μηδαμῶς, ὡς βουλή, ταύτη θῆσθε τὴν φῆφον.

[Διὰ τί γάρ ἂν καὶ τύχοιμι τοιούτων ὑμῶν; Πότερον ὅτι δι’ ἔμε 24 τις εἰς ἀγῶνα πώποτε καταστὰς ἀπώλεσε τὴν οὔσιαν; ’Αλλ’ οὐδ’ ἂν εἰς ἀποδείξειεν. ’Αλλ’ ὅτι πολυπράγμων εἰμὶ καὶ θρασὺς καὶ φιλαπεχθήμων; ’Αλλ’ οὐδ’ ἂν αὐτὸς φῆσειν, εἰ μὴ βούλοιτο καὶ τοῦτο φεύδεσθαι τοῖς ἄλλοις ὄμοιός. ’Αλλ’ ὅτι λίαν ὑβριστής καὶ βίαιος; ’Αλλ’ οὐ τοιαύταις ἀφορμαῖς τοῦ βίου πρὸς τὰ τοιαύτα τυγχάνω χρώμενος. ’Αλλ’ ὅτι ἐπὶ τῶν τριάκοντα γενομένος ἐν δυνάμει κα- 25 κῶς ἐποίησα πολλοὺς τῶν πολιτῶν; ’Αλλὰ μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἔφυγον εἰς Χαλκίδα, καὶ ἐξόν μοι μετ’ ἐκείνων ἀδεῶς πολιτεύεσθαι, μεθ’ ὑμῶν εἰλόμητην κινδυνεύειν ἀπελθῶν.]

[Μὴ τοίνυν, ὡς βουλή, μηδὲν ἡμαρτηκάς ὄμοιών ὑμῶν τύχοιμι 26 τοῖς πολλὰ ἡδικηκόσιν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν φῆφον θέσθε περὶ ἔμου ταῖς ἄλλαις βουλαῖς, ἀναμνησθέντες, ὅτι οὔτε χρήματα διαχειρίσας τῆς πόλεως δίδωμι λόγον οὔτων οὔτε ἀρχὴν ἄρξας οὐδεμίαν εὐθύνας ὑπέχω νῦν αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ ὁβιολοῦ μόνον ποιοῦμαι τοὺς λόγους. Καὶ οὕτως ὑμεῖς μὲν τὰ δίκαια γνώσεσθε πάντες, ἐγὼ δὲ τούτων ὑ- 27 μῖν τυχῶν ἔξω τὴν χάριν, οὔτος δὲ τοῦ λοιποῦ μαθήσεται μὴ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐπιβουλεύειν, ἀλλὰ τῶν ὄμοιών αὐτῷ περιγίγνεσθαι]

3. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ

Είσαγωγή. Η Ατική κατά την άρχαιότητα είχε έξαιρετικά μεγάλη παραγωγή – περιορισμένη σήμερα – σέ λάδι, σύκα καί διάφορους καρπούς, άλλα σέ σιτάρι έλαχιστη πού δέν έπαρκούσε γιά τὸν πυκνό πληθυσμό της, δύο ποιος ξεπερνούσε τίς 500 000 κατοίκους, ντόπιους καί ζένους. Γιά τό λόγο αὐτό ἀναγκάζονταν οἱ Ἀθηναῖοι νά εἰσάγουν σιτάρι ἀπό τή Σικελία, τήν Αἴγυπτο, τήν Κύπρο, τή Θράκη καί προπάντων ἀπό τὸν Πόντο.

Ἐδειχνε μάλιστα ἡ ἀθηναϊκή πολιτεία έξαιρετικά μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τό ἐμπόριο τοῦ σιταριοῦ. Ἔτσι, γιά τήν πρόληψη μᾶς ἐνδεχόμενης σιτοδείας, ἐφρόντιζε νά υπάρχει στίς ἀποθήκες σιτάρι ἄφθονο καί μέ νόμο ύποχρέωντες τοὺς ἐμπόρους, πού ταξίδευαν γιά τήν ἀγορά του στά ζένα, νά τό μεταφέρουν στόν Πειραιά καί ὅχι σέ ἄλλα λιμάνια, πράγμα πού αὐτοὶ ἐπιδίώκανε, δεσς φορές ἡ τιμὴ τοῦ σιταριοῦ σημείωνε πτώση στήν ἀγορά τῶν Ἀθηνῶν. Παρόμοια, γιά νά προλαβαίνει τίς ἀδικίες καί τίς κατεργαριές τῶν σιτοπωλῶν πού ώς μέτοικοι ἐκμεταλλεύονταν τά πάντα, γιά νά αἰσχροκερδοῦν, είχε πάρει τά έξῆς μέτρα.

Πρῶτον, κάθε χρόνο έξέλεγε ἰδιάιτερους ἄρχοντες, τούς καλούμενους σιτοφύλακες, πέντε γιά τήν Ἀθήνα καί πέντε γιά τόν Πειραιά, πού είχαν ώς ἔργο τους νά καταγράφουν τό ποσό τοῦ εἰσαγόμενου σιταριοῦ καί νά φροντίζουν, ὥστε νά μήν πονλιέται τό σιτάρι, φυσικά καί τά ἀλεύρια καί τό ψωμά, σέ τιμῇ παραπάνω ἀπό τήν καθορισμένη. Δεύτερον, είχε ψηφίσει δυό νόμους πού ἀπαγόρευαν μέ ποινή θανάτου στούς σιτοπωλεῖς: 1) ν' ἀγοράζουν συνεταιρικά καί σέ βάρος τῶν σιτεμπόρων σιτάρι περισσότερο ἀπό πενήντα φορμούς* ἡ μεδίμνος, καί 2) νά κερδίζουν περισσότερο ἀπό ἔναν δόσολό ἀπό τό πούλημα κάθε μεδίμνου.

Άλλα καί τούς δυό αὐτούς νόμους παραβίασαν οἱ σιτοπωλεῖς, πού ἀναφέρονται ἐδῶ, καί γι' αὐτό ἔγινε καταγγελία ἐναντίον τους στή Βουλή τῶν Πεντακοσίων. Αιτή ἀρχικά ἦθελε νά τούς καταδικάσει σέ θάνατο, χωρίς νά γίνει δίκη, άλλα ἐπειτα ἀπό πρόταση κάποιου βουλευτῆ – τοῦ ρήτορα αὐτοῦ τοῦ λόγου – παρέπεμψε τήν ύπόθεση σέ τακτικό δικαστήριο, τήν Ἡλιαία. Σ' αὐτό τό δικαστήριο, ὅπου προέδρευαν οἱ θεσμοθέτες, παρουσιάστηκε ὁ βουλευτής, πού είχε προτείνει στή Βουλή τήν παραπομπή τῆς ύποθέσεως στό

* Ο φορμὸς ἡταν μέτρο γιά τὰ σιτηρά καί ισοδυναμοῦσε μὲ ἕνα μέδιμνο (51,200 κιλά).

δικαστήριο, καί ἐκφώνησε τόν παρόντα λόγο πού γιά λογαριασμό του ἔγραψε ὁ Λυσίας.

Ο λόγος ἐκφωνήθηκε πιθανότατα τό 386 π.Χ.

Πολλοί μοι προσεληλύθασιν, ὡς ἄνδρες δικασταί, θαυμάζοντες, 1 ὅτι ἔγὼ τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ κατηγόρουν, καὶ λέγοντες, ὅτι ὑμεῖς, εἰ ὡς μάλιστα αὐτοὺς ἀδικεῖν ἥγεῖσθε, οὐδὲν ἦττον καὶ τοὺς περὶ τούτων ποιουμένους τοὺς λόγους συκοφαντεῖν νομίζετε. "Οθεν οὖν ἡνάγκασμαι κατηγορεῖν αὐτῶν, περὶ τούτων πρῶτον εἴπειν βούλομαι.

Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πρυτάνεις ἀπέδοσαν εἰς τὴν βουλὴν περὶ αὐτῶν, 2 οὗτως ὡργίσθησαν αὐτοῖς, ὥστε ἔλεγόν τινες τῶν ῥητόρων, ὡς ἀκρίτους αὐτοὺς χρὴ τοῖς ἔνδεκα παραδοῦναι θανάτῳ ζημιώσαι. Ἡγούμενος δὲ ἔγὼ δεινὸν εἶναι τοιαῦτα ἔθίζεσθαι ποιεῖν τὴν βουλήν, ἀναστὰς εἰπον, ὅτι μοι δοκοίη κρίνειν τοὺς σιτοπώλας κατὰ τὸν νόμον, νομίζων εἰ μέν εἰσιν ἄξια θανάτου είργασμένοι, ὑμᾶς οὐδὲν ἦττον ἡμῶν γνώσεσθαι τὰ δίκαια, εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦσιν, οὐ δεῖν αὐτοὺς ἀκρίτους ἀπολωλέναι.

Πεισθείσης δὲ τῆς βουλῆς ταῦτα, διαβάλλειν ἐπεχείρουν με λέ- 3 γοντες, ὡς ἔγὼ σωτηρίας ἔνεκα τῆς τῶν σιτοπωλῶν τοὺς λόγους τούτους ἐποιούμην. Πρὸς μὲν οὖν τὴν βουλήν, ὅτ' ἦν αὐτοῖς ἡ κρίσις, ἔργω ἀπελογησάμην· τῶν γὰρ ἄλλων ἡσυχίαν ἀγόντων ἀναστὰς αὐτῶν κατηγόρουν καὶ πᾶσι φανερὸν ἐποίησα, ὅτι οὐχ ὑπὲρ τούτων ἔλεγον, ἀλλὰ τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις ἐβοήθουν.

Ἡρξάμην μὲν οὖν τούτων ἔνεκα, δεδιώς τὰς αἰτίας· αἰσχρὸν δ' 4 ἡγούμαι πρότερον παύσασθαι, πρὶν ἂν ὑμεῖς περὶ αὐτῶν, ὅ τι ἂν βούλησθε, φηφίσησθε.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀνάβηθι καὶ εἰπὲ σὺ ἐμοί· μέτοικος εἰ; «Ναί». 5 Μετοικεῖς δέ πότερον ὡς πεισόμενος τοῖς νόμοις τοῖς τῆς πόλεως ἢ ὡς ποιήσων, ὅ τι ἂν βούλῃ; «Ὦς πεισόμενος». "Αλλο τι οὖν ἢ ἄξιοις ἀποθανεῖν, εἴ τι πεποίηκας παρὰ τοὺς νόμους, ἐφ' οἷς θάνατος

ή ζημία; «Ἐγω γε». Ἐπόχριναι δή μοι, εἰ ὄμολογεῖς πλείω σῖτον συμπρίασθαι πεντήκοντα φορμῶν, ὃν ὁ νόμος ἔξειναι κελεύει. «Ἐγὼ τῶν ἀρχόντων κελευόντων συνεπρίαμψην».

- 6 Ἐὰν μὲν τοίνυν ἀποδείξῃ, ὃ ἄνδρες δικαστάι, ὡς ἔστι νόμος, ὃς κελεύει τοὺς σιτοπώλας συνωνεῖσθαι τὸν σῖτον, ἐὰν οἱ ἄρχοντες κελεύωσιν, ἀποφηφίσασθε· εἴ δὲ μή, δίκαιον ὑμᾶς καταφηφίσασθαι. Ἡμεῖς γάρ ὑμῖν παρεσχόμεθα τὸν νόμον, ὃς ἀπαγορεύει μηδένα τῶν ἐν τῇ πόλει πλείω σῖτον πεντήκοντα φορμῶν συνωνεῖσθαι.
- 7 Χρῆν μὲν τοίνυν, ὃ ἄνδρες δικαστάι, ἵκανὴν εἶναι ταῦτην τὴν κατηγορίαν, ἐπειδὴ οὗτος μὲν ὄμολογεῖ συμπρίασθαι, ὃ δὲ νόμος ἀπαγορεύων φαίνεται, ὑμεῖς δὲ κατὰ τοὺς νόμους ὅμωμόκατε φη- φιεῖσθαι· ὅμως δ' ἵνα πεισθῆτε, ὅτι καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων φεύ- δονται, ἀνάγκη διὰ μακροτέρων εἰπεῖν περὶ αὐτῶν.
- 8 Ἐπειδὴ γάρ οὗτοι τὴν αἰτίαν εἰς ἔκείνους ἀνέφερον, παρακα- λέσαντες τοὺς ἄρχοντας ἡρωτῶμεν. Καὶ οἱ μὲν τέτταρες οὐδὲν ἔ- φασαν εἰδέναι τοῦ πράγματος, "Ανυτος δ' ἔλεγεν, ὡς τοῦ προτέ- ρου χειμῶνος, ἐπειδὴ τίμιος ἦν ὁ σῖτος, τούτων ὑπερβαλλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς μαχομένων συμβουλεύσειν αὐ- τοῖς παύσασθαι φιλονικοῦσιν, ἥγούμενος συμφέρειν ὑμῖν τοῖς παρὰ τούτων ὀνομένοις ὡς ἀξιώτατον τούτους πρίασθαι· δεῖν γάρ αὐ-
- 9 τοὺς ὄβιολῷ μόνον πωλεῖν τιμιώτερον. Ός τοίνυν οὐ συμπριαμέ- νους καταθέσθαι ἔκέλευεν αὐτούς, ἀλλὰ μὴ ἀλλήλοις ἀντωνεῖσθαι συνεβούλευεν, αὐτὸν ὑμῖν "Ανυτον μάρτυρα παρέξομαι, καὶ ὡς οὐ- τος μὲν ἐπὶ τῆς προτέρας βουλῆς τούτους εἴπε τοὺς λόγους, οὗτοι δὲ τῆτες συνωνούμενοι φαίνονται.

• • Μ α ρ τ υ ρ i a

- 10 Οτι μὲν τοίνυν οὐχ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κελευσθέντες συνεπρίαντο τὸν σῖτον, ἀκτηκότε· ἥγοῦμαι δέ, ἐὰν ὡς μάλιστα περὶ τούτων ἀληθῆ λέγωσιν, οὐχ ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοὺς ἀπολογήσε- σθαι, ἀλλὰ τούτων κατηγορήσειν· περὶ γάρ ὃν εἰσὶ νόμοι διαρρή-

δην γεγραμμένοι, πῶς οὐ χρὴ διδόναι δίκην καὶ τοὺς μὴ πειθομένους καὶ τοὺς κελεύοντας τούτοις τάνατία πράττειν;

’Αλλὰ γάρ, ὃ ἄνδρες δικασταί, οἴομαι αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τούτῳ 11 τῷ λόγῳ οὐκ ἐλεήσεσθαι· ἵσως δὲ ἐροῦσιν, ὡσπερ καὶ ἐν τῇ βουλῇ, ὡς ἐπ’ εὔνοίᾳ τῆς πόλεως συνεωνοῦντο τὸν σῖτον, ἵν’ ὡς ἀξιώτατον ἥμιν πωλοῦεν. Μέγιστον δὲ ὑμῖν ἔρω καὶ περιφανέστατον τεκμήριον, ὅτι φεύδονται. ’Ἐχρήν γάρ αὐτούς, εἴπερ ὑμῶν ἕ- 12 νεκα ἔπραττον ταῦτα, φαίνεσθαι τῆς αὐτῆς τιμῆς πολλὰς ἥμέρας πωλοῦντας, ἔως ὁ συνεωνημένος αὐτούς ἐπέλιπε· νῦν δὲ ἐνίστε τῆς αὐτῆς ἥμέρας ἐπώλουν δραχμῇ τιμιώτερον, ὡσπερ κατὰ μέδιμνον συνωνούμενοι. Καὶ τούτων ὑμᾶς μάρτυρας παρέχομαι.

Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ, ὅταν μὲν εἰσφορὰν εἰσενεγκεῖν 13 δέη, ἣν πάντες εἰσεσθαι μέλλουσιν, οὐκ ἐθέλουσιν, ἀλλὰ πενίαν προφασίζονται, ἐφ’ οὓς δὲ θάνατός ἐστιν ἡ ζημία καὶ λαθεῖν αὐτοῖς συνέφερε, ταῦτα ἐπ’ εὔνοίᾳ φασὶ τῇ ὑμετέρᾳ παρανομῆσαι. Καίτοι πάντες ἐπίστασθε, ὅτι τούτοις ἥκιστα προσήκει τοιούτους ποιεῖσθαι λόγους. Τάνατία γάρ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συμφέρει· τότε γάρ πλεῖστα κερδάνουσιν, ὅταν κακοῦ τινος ἀπαγγελθέντος τῇ πόλει τίμιον τὸν σῖτον πωλῶσιν.

Οὕτω δὲ ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ὑμετέρας ὁρῶσιν, ὡστε 14 τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δὲ αὐτοὶ λογοποιοῦσιν, ἡ τὰς ναῦς διεφθάρθαι τὰς ἐν τῷ Πόντῳ ἡ ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐκπλεούσας συνειληφθαι ἡ τὰ ἐμπόρια κεκλήσθαι ἡ τὰς σπονδὰς μέλλειν ἀπορρηθῆσεσθαι· καὶ εἰς τοῦτ’ ἔχθρας ἐληγνύθαις, ὡστ’ ἐν τοῖς καιροῖς ἐπιβουλεύουσιν ὑμῖν, ὡσπερ οἱ πολέμιοι. ’Οταν γάρ μάλιστα σίτου τυγχάνητε δεόμενοι, ἀναρπάζουσιν οὗ- 15 τοι καὶ οὐκ ἐθέλουσι πωλεῖν, ἵνα μὴ περὶ τῆς τιμῆς διαφερώμεθα, ἀλλ’ ἀγαπῶμεν, ἐὰν ὁποσουτινοσοῦν πριάμενοι παρ’ αὐτῶν ἀπέλθωμεν· ὡστ’ ἐνίστε εἰρήνης οὕσης ὑπὸ τούτων πολιορκούμεθα.

Οὕτω δὲ πάλαι περὶ τῆς τούτων πανουργίας καὶ κακονοίας ἡ 16 πόλις ἔγνωκεν, ὡστ’ ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ὀνίοις ἀπασι τοὺς ἀγο-

- ρανόμους φύλακας κατεστήσατε, ἐπὶ δὲ ταύτη μόνη τῇ τέχνῃ χωρὶς σιτοφύλακας ἀποκληροῦτε· καὶ πολλάκις ἥδη παρ' ἔκείνων πολιτῶν ὅντων δίκην τὴν μεγίστην ἐλάβετε, ὅτι οὐχ οἷοί τ' ἡσαν τῆς τούτων πονηρίας ἐπικρατήσαι. Καίτοι τί χρὴ αὐτοὺς τοὺς ἀδικοῦντας ὑφ' ὑμῶν πάσχειν, ὅπότε καὶ τοὺς οὐ δυναμένους φυλάττειν ἀποκτείνετε;
- 17 Ἐνθυμεῖσθαι δὲ χρή, ὅτι ἀδύνατον ὑμῖν ἐστιν ἀποφηφίσασθαι. Εἰ γὰρ ἀπογνώσεσθε ὄμολογούντων αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι, δόξεθ' ὑμεῖς ἐπιβουλεύειν τοῖς εἰσπλέουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλην τινὰ ἀπολογίαν ἐποιοῦντο, οὐδεὶς ἂν εἴχε τοῖς ἀποφηφισαμένοις ἐπιτιμᾶν· ἐφ' ὑμῖν γὰρ ὅποτέροις βούλεσθε πιστεύειν· νῦν δὲ πῶς οὐ δεινὰ ἂν δόξαιτε ποιεῖν, εἰ τοὺς ὄμολο-
18 γοῦντας παρανομεῖν ἀξημίους ἀφῆσετε; Ἀναμνήσθητε δέ, ὃ ἄνδρες δικασταί, ὅτι πολλῶν ἥδη ἔχόντων ταύτην τὴν αἰτίαν ἀρνουμένων καὶ μάρτυρας παρεχομένων θάνατον κατέγνωτε, πιστοτέρους ἡγησάμενοι τοὺς τῶν κατηγόρων λόγους. Καίτοι πῶς ἂν οὐ θαυμαστὸν εἴη, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἀμαρτημάτων δικάζοντες μᾶλλον ἐπιθυμεῖτε παρὰ τῶν ἀρνουμένων δίκην λαμβάνειν;
- 19 Καὶ μὲν δή, ὃ ἄνδρες δικασταί, πᾶσιν ἡγοῦμαι φανερὸν εἶναι, ὅτι οἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀγῶνες κοινότατοι τυγχάνουσιν ὅντες τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε πεύσονται, ἥντινα γνώμην περὶ αὐτῶν ἔχετε, ἡγούμενοι, ἐὰν μὲν θάνατον τούτων καταγνῶτε, κοσμιωτέρους ἔσεσθαι τοὺς λοιπούς· ἐὰν δ' ἀξημίους ἀφῆτε, πολλὴν ἄδειαν 20 αὐτοῖς ἐψηφισμένοι ἔσεσθε ποιεῖν, ὅ τι ἂν βούλωνται. Χρὴ δέ, ὃ ἄνδρες δικασταί, μὴ μόνον τῶν παρεληλυθότων ἔνεκα αὐτοὺς κολάζειν, ἀλλὰ καὶ παραδείγματος ἔνεκα τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· οὕτω γὰρ ἔσονται μόγις ἀνεκτοί. Ἐνθυμεῖσθε δέ, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς τέχνης πλεῖστοι περὶ τοῦ σώματός εἰσιν ἡγωνισμένοι· καὶ οὕτω μεγάλα ἐξ αὐτῆς ὀφελοῦνται, ὥστε μᾶλλον αἰροῦνται καθ' ἔκαστην ἡμέραν περὶ τῆς φυχῆς κινδυνεύειν ἢ παύεσθαι παρ' ὑμῶν ἀδίκως κερδαίνοντες.

Καὶ μὲν δὴ οὐδὲ ἔὰν ἀντιβολῶσιν ὑμᾶς καὶ ἵκετεύωσι, δι- 21
 καίως ἂν αὐτοὺς ἐλεήσαιτε, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν τε πολιτῶν,
 οἵ διὰ τὴν τούτων πονηρίαν ἀπέθνησκον, καὶ τοὺς ἐμπόρους, ἐφ'
 οὓς οὗτοι συνέστησαν· οἵς ὑμεῖς χαρεῖσθε καὶ προθυμοτέρους
 ποιήσετε, δίκην παρὰ τούτων λαμβάνοντες. Εἰ δὲ μή, τίν' αὐτοὺς
 οἴεσθε γνώμην ἔχειν, ἐπειδὸν πύθωνται, ὅτι τῶν καπήλων, οἵ τοις
 εἰσπλέουσιν ὡμολόγησαν ἐπιβουλεύειν, ἀπεφηφίσασθε;

Οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· περὶ μὲν γάρ τῶν ἄλλων 22
 τῶν ἀδικούντων, ὅτου δικάζονται, δεῖ παρὰ τῶν κατηγόρων πυθέ-
 σθαι, τὴν δὲ τούτων πονηρίαν ἀπαντεῖς ἐπίστασθε. Ἐὰν οὖν τού-
 των καταψηφίσησθε, τά τε δίκαια ποιήσετε καὶ ἀξιώτερον τὸν σῖ-
 τον ὠνήσεσθε· εἰ δὲ μή, τιμιώτερον.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΟ

1. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

§ 1. ήσυχίαν ἄγω ζῶ ήσυχα. – πράγματα ἐνοχλήσεις, ἀνησυχίες, – αἵτια κατηγορία. – οἷόν τε (δηλ. ἔστι) είναι δυνατό. – οἱ μὴ γεγονότες ἐκεῖνοι πού δέν ἔχουν ἀκόμη γεννηθεῖ, οἱ ἀγέννητοι. – διὰ τοὺς τοιούτους, δηλ. τούς συκοφάντες.

§ 2 - 3. ἀποδος δύσκολος. – ὁ ἀγώνων δικαστικός ἀγώνας, ἡ δίκη. – ἀπογράφομαι κατηγοροῦμαι (μέ γραπτή καταγγελία). – ἐλάαν (= ἐλαίαν), δηλ. μορίαν. – οἱ ἐφωνημένοι (τοῦ φωνοῦμαι) ἐκεῖνοι πού είχαν μισθώσει (ἀπό τήν πολιτεία). – πυνθανόμενοι ζητώντας πληροφορίες (ἄν ξερίζωσα μορίαν)· ώς ὑποκι. τῆς μτχ.: οἱ συκοφάντες (δηλ. ὁ Νικόμαχος καὶ ὅσοι τόν παρακίνησαν στήν κατηγορία). – ἀπελέγχῳ (τι) ἀνασκευάζω, ἀνατέπω. ἀποδείχνω κάτι δλότελα ψέμα· ἐμοὶ ταύτην τὴν αἵτιαν ἀποφωτάτην είναι ἀπελέγξαι δι το σ' ἐμένα θά ἦταν πάρα πολύ δύσκολο ν' ἀνασκευάσω αὐτή τήν κατηγορία. – περὶ ὧν οὗτος...άμ' ὑμῖν...ἀκούσαντά περὶ ὧν οὗτος ἐπιβεβουλευκώδης ἥκει ἐνῷ συγχρόνως μ' ἐσάς...ἀκούσα τήν κατηγορία πού αὐτός (δ κατηγορος) μέ κακοδουλία ἥρθε καὶ διατύπωσε μπροστά σας ἐναντίον μου. – διαγιγνώσκω κρίνω, ἀποφασίζω. – καὶ περὶ τῆς π. καὶ περὶ τῆς οὐσίας, καθόσον δ κατηγορούμενος σέ περίπτωση καταδίκης του θά ἔξοριζόταν καὶ ή περιουσία του θά δημευόταν· δλ. στήν εἰσαγωγή τοῦ λόγου. – διδάσκω διαφωτίζω.

§ 4. Πείσανδρος, Ἀθηναῖος ἀπό τό Δῆμο τῶν Ἀχαρνῶν· ἦταν δὲ εἰσηγητής τοῦ πολιτεύματος τῶν Τετρακοσίων πού ἐπικράτησε στήν Ἀθήνα τό 411· μετά τήν κατάλυσή τους κατέφυγε στοὺς Λακεδαιμονίους, πού ἦταν τότε στρατοπεδεύμένοι στή Δερέλεια, καὶ γι' αὐτό δημεύτηκε ἡ περιουσία του. – χωρίον κτῆμα. – τὰ ὄντα τά ὑπάρχοντα, τά κτήματα, ή περιουσία. – δωρεὰν ώς δῶρο (γιά τή συμμετοχή του στό φόρο τοῦ Φρύνιχου, ἐνός ἀπό τούς Τετρακοσίους). – πριάμενος, μτχ. ἀορ. α' (ἀστιγμού) τοῦ φωνοῦμαι ἀγοράζω. – ἐκμισθῶ τι δίνω κάτι μέ μισθό, μισθώνω (νοικιάζω) κάτι. – εἰρήνης οὐσης, τό 404/3.

§ 5. ἐλάα, δηλ. μορία – τοῦ προτέρου χρόνου (= τῶν ἐν τῷ

προτέρω χρόνῳ γεγενημένων), γνω. τῆς αἰτίας στὸ ζημιοῦσθαι· ζημιοῦμαι τιμωροῦμαι. – δι’ ἡμᾶς = δι’ ἐξαιτίας μου.

§ 6 - 8. ὁ πόλεμος, δηλ. ὁ Πελοποννησιακός. – τὰ πόρρω τά (ἀγροτικά) κτήματα πού βρίσκονται σέ απομακρυσμένα οικεῖα τῆς Ἀττικῆς. – ὑπὸ Λακεδ., πού ἔκαναν τίς ἐπιδρομές τους ἀπό τὴν Δεσκέλεια. – ὑπὸ τῶν φίλων ἀπό τοὺς δικούς μας στρατιώτες. – δίκην δίδωμι ὑπὲρ τίνος τιμωροῦμαι γιά κάτι. – ἄλλως τε καὶ καὶ γι’ ἄλλες αἰτίες καὶ: καὶ μάλιστα. – ὅτι, αἰτίγν. – ἀπρατος ἀπούλητος. – πλεῖν = πλέον. – ἔξεκοπτον, οἱ ἄνθρωποι ἔκκόπτω ξεριζώνω. – ἐν φ (δηλ. χρόνῳ) ὅταν. – ὄσφι καθόσον. – τῶν τ. ἐπιμελεῖσθε οἱ Ἀρεοπαγίτες εἰχαν ἰδιαίτερη φροντίδα νά ἐπιθεωροῦν κάθε μήνα τὴν κατάσταση τῶν ἱερῶν ἐλιών μέ ἐπιμελήτες πού ἐκλέγανε οἱ ἴδιοι ἀναμεταξύ τους. – δασὺς κατάφυτος. – ὄντα, ή μτχ. κατγραμτ. ἀπό τὸ ἐπίστασθε. – ἴδιαι ἐλάαι ἰδιωτικές ἐλιές, πού ἀνήκαν σέ ἰδιώτες, ἐνῶ οἱ ἱερές ἐλιές (μορίαι) ἦταν δημόσιες. – ἡ γῇ ψιλῇ γεγένηται ἀπομένει ἡ γῇ ἀπογυμνωμένη, ἡ γῇ ἔχει ξεγυμνωθεῖ (χωρίς δέντρα). – τῶν αὐτῶν...κεκτημένων ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἤταν ἰδιοκτῆτες. – δίκην λαμβάνω παρά τίνος τιμωρῷ κάποιον. – διὰ παντὸς τοῦ χρόνου σέ δῆμο (αὐτήν) τὴν χρονικὴ περίοδο (δηλ. καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῷ πολέμῳ). – ἀφίμη τινα τῆς αἰτίας ἀπαλλάσσω κάποιον ἀπό τὴν κατηγορία. – ἡ που δέδαιται. – ἀφ’ ὑμῶν ἀπό μέρους σας, ἀπό σας· νά συνδεθεῖ μέ τὸ ἀζημίους γενέσθαι.

§ 9 - 10. ἀλλὰ γάρ ἀλλά ὅμως. – πρὶν γενέσθαι, τό γίγνομαι σχετικά μέ τὸ χρόνο: παρέχομαι, περνῶ. – ἀπομισθῶ = ἔκμισθῶ (δῆλ. § 4). – ἐπὶ Πυθοδόρου ἄρχ., τό 404/3. – τρίτῳ ἔτει...ἐνιαυτὸν = τρίτῳ ἔτει...ἔμισθωσατο καὶ εἰργάσατο ἐνιαυτόν. – μισθοῦμαι τι παίρνω κάτι μέ μίσθωμα (:μέ νοίκι), νοικιάζω κάτι ἀπό ἄλλον γιά δική μου χρήση. – ἐργάζομαι καλλιεργῶ. – ὄμοίως στήν αὐτή κατάσταση (δηλ. οὔτε ἴδιαν ἐλάαι οὔτε μορίαν οὔτε σηκὼν παραλαβόν). – μοὶ γιά χάρῃ μου: παρακαλῶ. – ἵτε, ἀπευθύνεται στούς παρόντες μάρτυρες πού ἀνεδαίνοντας σ’ ἔνα βάθρο, κοντά στό βῆμα τοῦ φήτορα, ἐπιθεβαιώνουν τά λεγόμενα ἀπό τὸν κατηγορούμενο.

§ 11. ἔξήκει πέρασε. – ἐπὶ Σουνιάδου ἄρχ., τό 397/6. – ὁ ὕστερον ἐργαζόμενος δ τελευταῖος καλλιεργητής.

§ 12 - 13. ἐν τῷ τέως χρόνῳ ὥς τώρα. – ὅσοι φάσκοιεν = εἴ τινες

φάσκοιεν ὅσες φορές μερικοί (μοῦ) ἔλεγαν. – **δεινὸς** φοβερός, μτφ. καταπληκτικός. – **ἀκριθής** ἐκεῖνος πού ὑπολογίζει μέ ακρίθεια, προνοητικός. – **εἰκῇ** χωρίς ὑπολογισμό, στήν τύχη. – **ἀλογίστως** ἀσυλλόγιστα. – **ἡγανάκτουν** ἄν, ἐδῶ δ πρτκ. μέ το ἄν δηλώνει ἐκεῖνο πού ἔξακολουθητικά συνέβαινε στό παρελθόν: ἀγανακτοῦσα. – **εὐλογοῦμαι** μέ ἐπαινοῦν. – **σκοπεῖν** ἄν = ὅτι ἐσκόπουν ἄν· **σκοπῷ** ἐξετάζω, ὑπολογίζω. – **ὅ, τι (ἄν)** κέρδος ἐγίγνετο τῷ ἀφανίσαντι ποιό κέρδος θά είχε ἐκεῖνος πού θά ἔξαφάνιζε (**σηκόν**). – **περιποιῶ** = **σφύζω** διατηρῶ, δέν καταστρέψω. – **τι** ἄν διεπραξάμην τί θά κέρδιζα. – **λαθὼν** ἄν ἔμενα ἀπαρατήρητος, ἄν δέ μ' ἔδλεπε κανένας. – **ὕδρις** ἀλαζονεία, αὐθάδεια, ἀφοβία. – **εἰκός** (δηλ. ἐστί), είναι δίκαιο, είναι πρέπον, πρέπει. – **οὕτῳ** ἔτσι, ἀπ' αὐτή τήν ἀποψη. – **ἀνύδικος**, ἐδῶ: κατήγορος. – **ἐκ τούτων** σύμφωνα μέ αὐτές τίς σκέψεις, μέ αὐτούς τούς ὑπολογισμούς (πού ἀνάφερα πιό πάνω). – **ἀποφαίνω** ἀποδείχνω.

§ 14. οὗτος, δ κατήγορος – **ὑπὸ πενίας** γιά ν' ἀνακουφίσω τή φτώχεια μου (μέ τό ἀσήμαντο κέρδος πού θά μοῦ ἀφηνε τό πούλημα τῶν ξύλων). – **τοῦ σηκοῦ ὄντος** ἄν δ σηκός ὑπῆρχε (στό κτῆμα μου). – **ἀμπέλοις** ἐμποδὼν ἦν (ό σηκός) παρεμπόδιζε δ σηκός τήν ἀνάπτυξη τῶν κλημάτων. – **οἰκίας** ἐγγὺς (ήν ο σηκός), ώστε νά τήν ἀσχημίζει. – **ἄπειρος** (ήν) τῶν παρ' ὑμῖν κινδύνων δέν ἥξερα τούς κινδύνους πού θά διέτρεχα στό δικαστήριο σας. – **πολλὰς** ἄν..., τό ἄν καί στό ἀποφήναιμι καί στό γενομένας = **ἀποφήναιμι** ἄν, ὅτι πολλαὶ...ἐγένοντο ἄν.

§ 15 - 16. μεθ' ήμέραν κατά τήν ήμέρα. – **ἐξέκοπτον**, σύμφωνα μέ τούς ίσχυρισμούς τοῦ κατηγόρου. – **ώσπερ οὐ δέον** (αἰτ. ἀπόλ.) σάν νά μήν ἦταν ἀνάγκη. – **αἰσχρόν** ἦν ἦταν ἐπονείδιστο, πράξη πού ἔφερνε ντροπή (σάν γνώρισμα ἐλάχιστης ἀγάπης στό κέρδος). – **ἴσως** ἄν τις ήμέλησε τῶν παριόντων ἴσως κανείς ν' ἀδιαφοροῦσε γιά τούς περαστικούς διαβάτες (δηλ. γιά τίς ἀσήμαντες κατηγορίες τους, ἄν ἐπρόκειτο περί αἰσχροῦ μόνον πράγματος). – **ζημία**, ἐδῶ: τιμωρία, ποινή. – **ἄθλιος** δυστυχής. – **σύνοιδά τι** γνωρίζω καί ἐγώ κάτι· – **ἐξημάστανον**, οί δοῦλοι. – **ἐπ'** ἐκείνοις ἦν ἦταν στήν ἔξουσία ἐκείνων (στό χέρι τους). – **τιμωροῦμαι** ἐκδικοῦμαι. – **ἔλευθέροις γενέσθαι**, οί δοῦλοι ἀποκτοῦσαν τήν ἔλευθερία τους, ἄν μιά καταγγελία, πού θά ἔκαναν ἐναντίον τοῦ κυρίου τους, ἀποδειχνόταν ἀληθινή.

§ 17. οἰκέτης δοῦλος. – παρίσταται μοι μου ἔρχεται στό νοῦ. – **τοσούτων μεμισθωμένων καὶ ἀπάντων συνειδότων** ἐνῷ ἦταν τόσοι πολλοί μισθωτές καὶ δλοὶ γνώριζαν (ὅτι στό κτήμα δρισκόταν **σηκώσ**). – **προθεσμίας οὐδεμιᾶς οὔσης...**, προσδιορίζει αἰτιολογικά τό: **προσῆκον** (αιτ. ἀπόλυτη) δόμοίως ἄπασι κτλ. ἐνῷ ἔξισου ἐνδιαφέρονταν δλοὶ ἐκεῖνοι πού εἶχαν καλλιεργήσει τό κτήμα, νά διατηρεῖται ὁ σηκώσ, ἀφού δέν ὑπῆρχε καμιά προθεσμία γιά τή δικαστική δίωξη τῆς πράξης (γιατί δέν παραγραφόταν αὐτό τό ἔγκλημα). – **ἀπολύτῳ τινὰ** ἀπαλλάσσω κάποιον (ἀπό τήν κατηγορία).

§ 18. εἰ...καὶ ταῦτα παρεσκευασάμην ἄν...κανόνιζα καὶ αὐτά (ἐπαιρόνα δηλ. τά μέτρα μου καὶ σχετικά μέ τούς μισθωτές καὶ ἔρχόμουν σέ συνεννόηση μαζί τους γιά τήν ἀπόκρυψη τής καταστροφῆς τοῦ σηκοῦ). – **ἄλλήλων**, ἀπό τό **ταῦτα**. – **ἀποκρύπτομάν** ἀποκρύψω ἀπό τούς ἄλλους. – **εἰδέναι**, τό ἀπρομφ. ἐδῶ δηλώνει σκοπό. – **διάφοροι περὶ τῶν ἐμῶν τυγχάνουσιν ὄντες** εἶναι ἐχθροί στά συμφέροντά μου (κάθε τόσο δηλ. φιλονικοῦ μαζί μου ἀμφισθητώντας τά σύνορα ἡ κάτι ἄλλο ἀπό τήν ἴδιοκτησία μου).

§ 19. οὓς, ἀντικρ. τοῦ παρασχέσθαι. – **τοῦτον**, δηλ. τόν κατήγορο. – **οὕτως** ἔτσι ἀσυλλόγιστα. – **τά πρέμνα**, ἐδῶ = τὸν σηκόν· πρέμνον χυρ.: κούτσουρο, κορμός (δέντρον). – **ἀνατίθεμαι** φρεστώνω (ἐδῶ: ἐπάνω στήν ἅμαξα πού 'σεργαν τά βόδια). – **ὤχετο**, ποτκ. μέ σημ. ἀσφ. τοῦ **οἰχομαί** ἔχω φύγει. – **ὤχετο** ἀπάγων τά ἔντα πῆρε τά ἔντα καὶ ἔφυγε.

§ 20 - 22. τότε, δταν δηλ. γινόταν τό ἔγκλημα. – **παρακαλῶ** προσκαλῶ. – **μάρτυρα**, κτγρμ. – **ὑπολείπω** ἀφήνω. – **ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ** μέ αὐτό τόν τρόπο. – **ἥσθα ἄν τετιμωρημένος** = ἐτετιμώρησο ἄν – **πράττω ἔνεκά τινος** ἐνεργῶ γιά τό συμφέρον κάποιον. – **πλειστον** (ἀργύριον) πλειστα χρήματα. – **ὑπὸ ἔξαιτίας**. – **δύναμις** πολιτική ἐπιρροή. – **σοι**, δτκ. χαριστκ. – **τοὺς ἐννέα ἄρχοντας**, ἐδῶ εἶναι φανερό πώς ἐννοεῖ μόνο ἔναν ἀπό τούς ἐννέα ἄρχοντες, τόν ἄρχοντα βασιλιά πού ἦταν στή δικαιοδοσία του ἡ ἔξεταση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. – **ἐπάγω τὸν ἄρχοντα** δδηγῶ τόν ἄρχοντα στόν τόπο τοῦ εγκλήματος, γιά νά τό δεῖ μέ τά ἴδια του τά μάτια. – **ινές**, ἐπεξήγηση τοῦ ἄλλους. – **οἱ ἔξι Ἀρείου Πάγου οἱ Ἀρεοπαγίτες**. – **ἄν συνήδεισαν** θά ἀναγνώριζαν, θά πείθονταν. – **διαγιγνώσκω**, δλ. § 2 - 3.

§ 23. καὶ ταύτην ζημίαν = καὶ τοῦτο (δηλ. τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ μάρτυρας) ζημίαν. – ἐμοὶ τοῦτο ζημία γίγνεται τοῦτο καταλογίζεται σέ βάρος μου, είναι ἐναντίον μου. – **θαυμάζω τινὸς παραξενεύματι μέ κάποιον.** – **συκοφαντῶν** ἔνας συκοφάντης (ὅπως ὁ κατήγορος). – **ἀποδῷ τινος** ἔχω ἔλλειψη, στεροῦμαι κάτι, κάποιον.

§ 24. ἐν τῷ πεδίῳ, ἐννοεῖται ἡ μεγάλη πεδιάδα τῆς Ἀθήνας πού διέρεται ὁ Κηφισός. – **πυροκαϊά,** ἐδῶ: κορμοί καμένων ίερῶν ἐλιῶν. – **καὶ ἐπεργάσασθαι καὶ τὸν ίερό χῶρο αὐτῶν νά καλλιεργήσω.** – **ὅσφε περ** καθόσον, γιατί.

§ 25 - 26. οὕτω περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τι ἀποδίδω τόση μεγάλη σπουδαιότητα (σημασία) σέ κάτι. – **καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν καὶ ἀκόμη τὴν περιουσία μου.** – **μάρτ. τούτων,** δηλ. τῆς διαγωγῆς μου σχετικά μέ τίς ίερές ἐλιές: **ἐπιμελουμένους** (δηλ. τῶν μοριῶν) πού ἐπιθεωρεῖτε τίς ίερές ἐλιές (μέ τούς ἐπιμελητές· βλ. § 6 - 8). – **ἐπιγνώμονες,** αὐτοὶ εἰλαν ώς ἴδιαίτερο ἔργο τους νά ἔξακοι βόνουν τό ποσό τοῦ καρποῦ ἐπάνω στίς ίερές ἐλιές, γιά νά υπάρχει κάποιος ἀσφαλής ὑπολογισμός, δταν θά πουλιόταν δικαρπός αὐτός ἀπό τήν πόλη (ἐμπειρογνώμονες, πραγματογνώμονες).⁹ **τούς ἐπιγνώμονες ἐκλέγανε οἱ Ἀρεοπαγίτες ἀνάμεσά τους.** – **ἐργάζομαι,** βλ. § 9 - 10. – **περὶ τὰς μορίας,** δηλ. τίς καταστρεμμένες. – **χωρία** χῶροι, τόπος, γῆ. – **ἔζημίωσέ με ώς ἐργαζόμενον τὰ...,** ή καλλιέργεια τοῦ χώρου γύρω ἀπό τούς σηκούς ἀπαγορευόταν μέ ποινή προστίμου· βλ. στήν εἰσαγ. τοῦ λόγου. – **μικρὰς ζημίας,** ἐννοεῖ τή χρηματική ποινή πού ἐπέβαλλε δικαίος Πάγος σέ όποιον δρισκόταν ἔνοχος γιά καλλιέργεια τοῦ χώρου κοντά στό σηκό. – **τοὺς περὶ τοῦ σώματος κινδύνους τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν τήν (πολιτική) ὑπαρξή μου,** τό ἀτομό μου· ποιοί κίνδυνοι ἀπειλούσαν τόν κατηγορούμενο, ἄν κατάστρεφε μορίαν ἢ σηκόν; – **οὕτω περὶ οὐδενὸς ἥγονῦμαι δίνω τόση μικρή σημασία σέ κάτι.** – **τὰς πολλὰς ἐλάσας,** αὐτές πού ἀναφέρθηκαν στήν § 24. – **μᾶλλον εὐκολώτερα:** γιατί; (§ 24). – **οὕτω θεραπεύω τι, τινὰ τόσο πολύ φροντίζω γιά κάτι, κάποιον.** – **λαθεῖν (με)** ἔξορυξαντα νά ξεριζώσω χωρίς νά μέ δουν.

§ 27. κρείττον καλύτερα, πιό ἀκίνδυνα. – **ώς τότε δυνάμενος σάν νά είχα τότε** (δηλ. τήν ἐποχή τῶν Τριάκοντα) πολιτική δύναμη (καί σάν νά μπορούσα γι' αὐτό νά παρανομήσω). – **ώς νῦν διαβεβλημένος**

ούν νά έχω τώρα (δηλ. τήν έποχή τῆς δημοκρατίας) συνοφ αντηθεῖ (και γι' αύτό πρέπει νά είμαι προσεκτικός). — **μᾶλλον ἔξην**, γιατί τήν έποχή τῶν Τοιμάκοντα δέν ύπήρχε καμιά δικαστική ἀρχή, και μάλιστα δ "Αρειος Πάγος είχε καταλυθεῖ.

§ 28. ήν, α' προσ. — **κακόνοις εἰμί τινι εἰμαί** έχθρος κάποιου, δρίσκομαι σ' έχθρικές σχέσεις μέ κάποιον. **περιέχει**, δηλ. **τὸ χωρίον**. **περιέχω** περιβάλλω. — **ἀεροτόνος ἐστι** δέν είναι περιφραγμένο. — **κάτοπτος** ἐκείνος πού μπορεῖ νά παρατηρηθεῖ, δρατός.

§ 29. δεινὸν παράδοξο. — **ἐπεργάζομαι** καλλιεργῶ (ίερο χῶρο). — **καθίστημι τινα εἰς κίνδυνον** εισάγω (φέρων) κάποιον σέ δίκη, πηγαίνω κάποιον στό δικαστήριο. — **ἐπιμελητής ἡρημένος**, δηλ. ἀπό σᾶς, τούς Ἀρεοπαγίτες. **ἀπογράφω** κατηγορῶ (μέ γραπτή καταγγελία).

§ 30 - 31. πιστός ἀξιόπιστος. — **περὶ ὃν ἀντοί σύνιστε** γιά πράγματα πού σείς οί ίδιοι γνωρίζετε ἀκριβῶς. — **τὰ τοιαῦτα...** **ἀνασχέσθαι** τῶν ἐμῶν ἔχθρῶν λεγόντων **τὰ τοιαῦτα**. **ἀνασχέσθαι**, ἀπομηφ. ἀρρ. δ' τοῦ **ἀνέχομαι**. δ' ἀρρ. στήν δριστ. **ἱνεσχόμην** ἀνέχτηκα. — **ἐνθυμοῦμαι** ἐκ τίνος λαβαίνω κάτι ύπόψη μου. — **ἐκ τῶν εἰδημένων**, δηλ. ἀπό μένα. — **καὶ ἡ ἄλλη πολιτεία** και ἀκόμη ἡ διαγωγή μου ώς πολίτη. — **καὶ τῷ, καὶ εἰσφ. εἰσφέρων καί χ.**, στήν Ἀθήνα, ἐκτός ἀπό τούς ταχτικούς φόρους πού κατέβαλλαν οί πολίτες, ἐπέβαλλαν και ἄλλες πρόσθετες χοιματικές ύποχρεώσεις στούς πλουσιότερους ἀπ' αὐτούς, πού δοῦζονταν ἀπό τούς ἀριμόδιους ἀρχοντες ἡ τίς φυλές· οί ύποχρεώσεις αὐτές δονομάζονταν λειτουργίες (**λητουργίαι**). **ἡ πιό δαπανηρή λειτουργία** ἀπ' ὅλες ἦταν ἡ **τριμφραχία**. ὅποιος τήν ἀναλάβαινε ύποχρεωνόταν νά ἔξοπλίσει μά τοιμήρη (πολεμικό πλοίο) πού παραλάβαινε ἀπό τήν πολιτεία· **ἡ εἰσφορά** ἦταν ἐκτακτος φόρος πού ἐπιβαλλόταν σέ καιρό πολέμου γιά πολεμικούς σκοπούς· **ἡ χορηγία** ἦταν λειτουργία πού ύποχρέωνε ἐκείνον πού τήν ἀναλάβαινε νά πληρώνει τά **ἔξοδα** διατροφῆς, προπλαρασκευῆς και διδασκαλίας τοῦ χοροῦ τοῦ προορισμένου γιά τίς τραγωδίες και κωμῳδίες ἡ τίς θοιοσκευτικές γιορτές. — **τάλλα λητουργῶν**, ἄλλες λειτουργίες ἦταν η γημνασιαρχία (η ύποχρέωση καταβολῆς τῶν ἔξόδων γιά τόν ἔθωραίσιμό τοῦ χόρου τοῦ προορισμένου γιά τούς γημνικούς ἀγῶνες και γιά τήν ἐγγύμναση και διατροφή τῶν ἀθλητῶν), η **ἀρχιθεωρία**, (η ἀνά-

ληψη τῆς δαπάνης γιά τίς θεωρίες, τίς ἐπίσημες δηλ. ἀντιπροσωπείες τῆς πόλης, πού στέλνονταν στίς τέσσερις μεγάλες ἑθνικές γιορτές, στή Δῆλο καιί σ' ἄλλους Ἱερούς τόπους) καί ἡ ἔστιασις (ἡταν τό δεῖπνο πού προσφερόταν κατά τίς διάφορες γιορτές ἀπό τόν ἔστιάτορα σ' ὅσους ἀνήκαν στήν Ἰδια φυλή μέ αὐτόν). – οὐδενὸς ἥττον πολυτελῶς τῶν πολιτῶν μέ γένναιοδωρία ὅχι λιγότερη ἀπό διοιδήποτε συμπολίτη μας.

§ 32 - 33. ταῦτα = ταύτας τὰς λητουργίας. – μετρίως μέσα στά δρια τοῦ μέτρου, ἔστενοντας ὅτι ἡταν νόμιμο. – περὶ τῆς ἄλλης οὐσίας ἀκόμη γιά τήν περιουσία μου. – ἐπικίνδυνον, ἐννοεῖ τούς δικαστικούς ἀγῶνες, στούς δποίους κανείς δέ θά τόν ἔμπλεκε, ἢν δέν ἐκτελοῦσε μέ προθυμία τίς λειτουργίες. – πράξας = εἰ ἔπραξα. – καθίστημι ἐμαυτὸν εἰς κίνδυνον ἐκθέτω τόν ἑαυτό μου σέ κίνδυνο (δηλ. σέ δικαστική δίωξη). – τοῖς μεγάλοις, τέτοιες εἶναι οἱ λειτουργίες πού ἀνάλαβα καί ἐκτέλεσα μέ μεγάλη γενναιοδωρία. – τεκμηρίοις, κτγρμ. τεκμήρια ἀποδεῖξεις. – περὶ τῶν μεγάλων ὅταν πρόκειται γιά τά μεγάλα (δηλ. τήν ἔξοδία καί δήμευση τής περιουσίας). – περὶ ὧν = ταῦτα, περὶ ὧν. – περὶ ὧν κατηγορεῖ = (αὐτά) ἢ κατηγορεῖ.

§ 34 - 35. βασανίζειν, οἱ δοῦλοι ώς μάρτυρες γίνονταν δεκτοί μόνο στίς φονικές δίκες (δηλ. στίς δίκες γι' ἀνθρωποκτονία· στίς ἄλλες, γιά νά εἶναι οἱ μαρτυρικές καταθέσεις τους ἀξιόπιστες, ἐπρεπε νά βασανιστοῦν. – ισχυρὸς ἀσφαλῆς. – οὐδὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς θεράπουσιν ισχυριζόμενος πώς τίποτα ἀξιόπιστο δέν ὑπάρχει στούς δούλους: πώς οἱ δοῦλοι δέν εἶναι διόλου ἀξιόπιστοι. – περὶ αὐτῶν ὅταν πρόκειται γιά τούς ἑαυτούς τους. – κατηγοροῦσι (= καταγορεύουσι) μαρτυροῦν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους, διμολογοῦν τό ἔγκλημά τους. – κατειπόντες, μτχ. ἀορ. δέ τοῦ καταγορεύω μαρτυρῶ ἐναντίον κάποιου. – τῶν παρόντων κακῶν, δηλ. τῶν βασανισμῶν (μαστιγώσεων, στρεβλώσεων κτλ.).

§ 36 - 37. καὶ μὲν δὴ καί ὅμως. σύνοιδα ἐμαυτῷ συναίσθανομαι (ἐδῶ: τήν ἐνοχή μου). – τὴν αὐτὴν γνώμην σχεῖν (ύμᾶς), δηλ.. ὅτι αὐτός ἔχει συναίσθηση πώς ἄδικα κατηγοροῦ. – ἄλλως τε καὶ, δλ. § 6 - 8. – εἰ ἔλεγον, οἱ δοῦλοι. – ἔξεγένετο = ἔξην. – τούτῳ εἰ μή ώμολόγουν ἃν δέ δεδαιώναν (οἱ δοῦλοι) τούς λόγους του. – οὐδεμιᾶ (ἄν) ξημίᾳ ἐνοχος ἦν, ἃν ἀπό τό βασανισμό τῶν δούλων ἀποδειχνόταν

πώς οί κατηγορίες ἔταν φεύτικες, δι κατήγορος δέν εἶχε νά φοβηθεῖ καμιά τιμωρία· ύποχρεωνόταν μόνο, ἂν οί δοῦλοι πάθαιναν κάτι ἀπό τά βασανιστήρια, ν' ἀποζημιώσει τόν κύριό τους. – **πρὸς ἐμοῦ** γιά τό συμφέρον μου.

§ 38. ἐνθυμοῦμαι σκέπτομαι. – **οἵς σ'** αὐτούς που. – **εἰκὸς (ἐστι)** μᾶλλον εἶναι πιό πιθανό. – **ἀκινδύνως**, πρόβλ. § 37 **οὐδεμιᾶς** ζημία ἔνοχος ἦν. – **ἔργον μετὰ τοσούτου κινδύνου πράξῃ** μέ τόσο ἐπικίνδυνες συνέπειες. – **βοηθῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως προστατεύω τά συμφέροντα τῆς πόλης.**

§ 39 - 40. γιγνώσκω σχηματίζω τή γνώμη. – **ὅσῳ οἱ τοιοῦτοι...** = **ὅσῳ ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοι εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι τέντονται** μάλιστα δύσι πιό σοβαροί καὶ ἐπικίνδυνοι εἶναι οἱ δικαστικοί ἀγώνες αὐτοῦ τοῦ εἴδους τόσο περισσότερο... – **φεύγουσι** ζητοῦντας ἄποφυγον (δίνοντας χρήματα στούς κατηγόρους). – **οὐκ ἡξίουν**, δηλ. φεύγειν. **οὐκ ἀξιῶ** δέ θεωροῦ ἄξιο τοῦ ἔαυτοῦ μου (ἀξιοπρέπες). – **διηλλάγην**, πθτκ. αἰδ. δέ μέ μέση σημ. τοῦ **διαλλάττομαι** συμφιλιώνομαι, συμβιβάζομαι. – **τοιούτους**, δύως τό Νικόμαχο. – **ἐκπέμπω τινά τινι** ἔξαπολύ, ξεσηκώνω κάποιον ἐναντίον ἀλλού.

§ 41. ἀθλιος, δλ. § 15 - 16. – **εἰ φυγάς...καταστήσομαι (καταστάην)** ἂν θά ἔξοριζόμουν. – **ἄπαις μὲν ὅν...**, ἐρήμου δέ... γενομένου..., **μητρός δέ...οὐσης...** πατρίδος δέ... **στερηθείς αἰτίαις**, αἱ μετη. αἰτιολγκ.: γιατί δέν ἔχω παιδιά, είμαι μόνος, τό σπίτι μου θά ἐρημωνόταν, ή μητέρα μου θά τά ἔχανε δλα (:δέ θά εἶχε κανέναν πόρο) καὶ ἔγω γιά αἰσχρότατες κατηγορίες θά ἔχανα (μιά) τέτοια (: μιά τόσο ώραιά) πατρίδα. – **νεναυμαχηκώς...** μεμαχημένος... **παρασχών**, μτκ. ἐνδοτικές.

§ 42 - 43. ἀλλὰ γάρ, δλ. § 9. – **ἐνθάδε**, δηλ.. στή βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου, δύου δέν ἐπιτρεπόταν ἡ παρέκβαση ἀπό τίνιν ὑπόθεση. – **ὅ, τι δεῖ ποιά** ἡ ἀνάγκη, γιατί πρέπει. – **διαγιγνώσκω**, δλ. § 2 - 3. – **ὅτους**, ἀναφρ. ἀντων. πτ. γνω. γένους οὐδ. (**ὅ, τι, γνω. οὐτινος ἡ ὅτουν**) **ὅτουν** ἔξαιτίας ποιοῦ, γιατί. – **παραγενέσθαι**, δηλ.. στό ἔγκλημα.

2. ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

§ 1. οὐ πολλοῦ δέω δέ χρειάζομαι πολύ, δέ μοῦ λείπει πολύ, σχεδόν. – χάριν ἔχω τινὶ χρωστῷ χάρῃ σέ κάποιον, εὐχαριστῷ κάποιον. – ὁ ἀγών, δλ. 1, § 2 - 3. – πρόφασις αἰτία, ἀφορμή. – ἐφ' ἵς στηριζόμενος πάνω σ' αὐτῇ. – ἐπιδείκνυμι ἀποδείχνω, φέρων ἀποδεῖξεις. – ἄξιον ἔτοι ὥστε νά είμαι ἄξιος. – κίνδυνος δικαστικός ἀγώνας, δίκη.

§ 2 - 3. καίτοι καὶ ὅμως. – ἀποσχέσθαι, ἀπομφ. ἀορ. ὅ τοῦ ἀπέχομαι ἀπέχω· ἂν ἀποσχέσθαι = ὅτι ἀπόσχουτο ἄν. – πονηρία κακία, κακή πράξη. – τιμωρεῖται ζητεῖ νά ἐκδικηθεῖ. – πώποτε ποτέ ὡς τώρα. – χρῶμαί τινι φίλῳ ἔχω κάποιον φίλον. – χρῶμαι συμφορᾶ πέφτω σέ συμφορά. – δυστύχημα ἐλάττωμα, βλάβη. – ἐπιτηδεύματα ἀρετές. – ἴωμαι θεραπεύω· ἐδῶ: ἔξουδετερώνω, καλύπτω, σκεπάζω. – ἔξ ἴσου (= ἴσην) τῇ συμφορᾷ ὅμοια μέ τό σῶμα πού ἔχει τῇ συμφορᾷ. – καὶ τὸν ἄλλον δίον, δηλ. τόν ἡθικό. – διάξω, δηλ. ὅμοια μέ τήν κατάσταση τοῦ σώματός μου. – διοίσω, μελλ. τοῦ διάφερω.

§ 4 - 5. ὑπέρ ών = περὶ ὧν. – ώς ἀν οἶόν τε, δηλ. ἢ. – διὰ δραχυτάτων (λόγων) συντομότατα. – τὸ ἀργύριον τό χρηματικό βοήθημα πού δινόταν στούς ἀδυνάτους, τό ἐπίδομα. – τῷ σώματι δύναμαι σωματικά είμαι δυνατός (ἰσχυρός). – τεκμηρίοις, κατγρ.: τεκμήρια ἀποδεῖξεις. – ἐν τῇ τέχνῃ = ἐκ τῆς τέχνης. – σύνειμι τινὶ συναναστρέψομαι κάποιον.

§ 6. βίος πόροι ζωῆς, τά μέσα ζωῆς, περιουσία, τό βιός. – τυγχάνει, δηλ. ὥν. – τρίτον ἔτος τουτὶ ἐδῶ καί τρία χρόνια· νά συνδεθεῖ μέ τό τελευτήσασαν (δηλ. τή ζωή). – θεραπεύω περιποιοῦμαι (στά γεράματα), γεροκομάω. – ὠφελῶ δραχέα παρέχω μικρή ὡφέλεια, μικρά κέρδη. – χαλεπῶς ἐργάζομαι μέ κόπο ἔξασκω. – τόν διαδεξόμενον ἐκεῖνον πού θά μέ διαδεχτεῖ νά συνεχίσει (γιά λογαριασμό μου)· ἐννοεῖ δούλο πού πουλιόταν συνήθως 5 - 6 μνᾶς (= 500 - 600 ἀττικές δραχμές). – κτήσασθαι ν' ἀποκτήσω (μέ ἀγορά), ν' ἀγοράσω. – γίγνομαι ὑπό τινι καταντῷ στήν ἔξουσία κάποιου: πέφτω σέ κάτι.

§ 7 - 8. ἔστιν = ἔξεστιν. – ἐρρωμένος (μτχ. παθτκ. προκ. τοῦ δόθνυμι) ως ἐπίθ.: δυνατός, ἀκμαίος. – πρεσβ...ἀφέλησθε = ἀφέλη-

σθε (έμε) γιγνόμενον πρεσβύτερον καί ἀσθενέστερον. – περὶ τοὺς στούς. – **κακὸν** σωματικό ἐλάττωμα, ἀναπηρία. – ἐλεεινὸς ἄξιος οἴκτου, ἄξιολύπητος. – **ἀγρίως** ἀποδέχομαι τινα δείχνομαι σκληρός (ἀπάνθρωπος) σέ κάποιον. – **οἱ δόμοις** ἔμοι διακείμενοι δοσοὶ δρίσκονται στήν Ἰδια μ' ἐμένα κατάσταση. – **ἄπλη** ή **συμφορὰ** μόνη ή ἀναπηρία. – **εἰ...φαινοίμην λαμβάνων** ἀν...φανερά ἔπαιρον· ἀντί τῆς εὐκτ. **φαινοίμην** περιμένε κανείς τήν δριστική ἐφανόμην (ἐπειδή πρόκειται γιά κάτι βέβαιο), ἀλλ' ἔχει τεθεῖ ή εὐκτ. κατ' ἀφομοίωση πρός τήν ἐπόμενη εὐκτ. **ἀφαιρεθείην.** – **προσγίγνομαι** προσθέτομαι, ἔρχομαι, δρίσκω. – **εἰ...τοῦτ'** **ἀφαιρεθείην** ἀν θά ἔχανα αὐτό (τό ἐπίδομα).

§ 9. καθίσταμαι χορηγὸς τραγῳδοῖς δρίζομαι χορηγός γιά τραγῳδούς (γι' ἀγώνα τραγῳδίας). – **ἡ χορηγία** ἡταν μιά ἀπό τίς λειτουργίες· βλ. 1, § 30 – 31. – **ἀντίδοσις** (τῆς οὐσίας) ἀνταλλαγή τῆς περιουσίας· γιά ν' ἀποφεύγονται ἀδικίες κατά τήν ἐπιβολή λειτουργιῶν γιών γινόταν τό ἔξῆς: ἀν κανείς νόμιζε ὅτι ἡταν δίκιο ν' ἀναλάβει κάποιος πλουσιότερός του τή λειτουργία πού τοῦ ἐπιβλήθηκε, εἰχε τό δικαίωμα νά προκαλέσει τόν πλουσιότερο σέ **ἀντίδοση**, δηλ. σέ ἀνταλλαγή τῶν περιουσιῶν τους· ἐκεῖνος τότε ὑποχρεωνόταν ή ν' ἀναλάβει τή λειτουργία ή ν' ἀνταλλάξει τήν περιουσία του μέ τήν περιουσία ἐκείνου πού τόν προκαλούσε. – **δεινὸν** παράλογο. – **πονηρὸς** ἀθλιος (οίκονομικά).

§ 10. ἵππικὴ (τέχνη) ἐπιδεξιότητα (ίκανότητα) στήν ἵππασία. – **μιμηνῆσκομαί τινος πρός τινα** ἀναφέρω κάτι σέ κάποιον. – **οὐ πολὺς ὁ λόγιος**, δηλ. ἔσται. – **δυστύχημα**, βλ. § 2 – 3. – **φιλοσοφῶ** σκέπτομαι. – **ὅπως πῶς**. – **ώς ἀλυπότατα** μέ δοσο τό δυνατό λιγότερους πόνουν. – **εἰς ἐγώ**, δηλ. εἰμί. – **ταύτην = τούτο** (τήν ἵππασία). – **ὅρστωνη** (ὅρστος) εὐκολία, ἀνακούψιση. – **ἐξευρίσκω** ἐξετάζοντας δρίσκω, ἐπινοῶ. – **εἰς τὰς** γιά τίς. – **τῶν ἀναγκαίων** (δρόμων), γνκ. διαιρετκ.

§ 11 - 12. ὕδρις περηφάνεια (πού προέρχεται ἀπό τά πλούτη). – **ἀστράβη**, κυρ.: ἀναπαυτικό σαμάρι· ἔπειτα – ὅπως ἐδῶ: ἡμίονος (μουνάρι) πού είχε τέτοιο σαμάρι. – **όχοῦμαι** ἵππεύω, ἀνεβαίνω (καβάλλικεύω) στ' ἄλογο. – **κτήσασθαι**, βλ. § 6. – **ὅτι** ἐπειδή. – **ἡτημένοι** δανεισμένοι. – **δυνατός**, ἐδῶ: ίκανός στό σῶμα καί πλούσιος. – **μὴ κατηγορεῖν**, αὐτό τό ἀπριμφ. ὅπως καί τό πιό κάτω **χρῆσθαι**

έξαρτ. ἀπό τό πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστι. – οἵς...ἀμφοτέροις, δηλ. στό ἄλογο καί στά δεκανίκια.

§ 13 - 14. διαφέρω τινός τινι ξεπερνῶ κάποιον σέ κάτι (ὑπερτερῶ). – **κληρούσθαι με τῶν ἐννέα ἄρχοντων** (γνω. διαιρτκ.). νά ἐκλεγῶ μέ κλῆρο ἔνας ἀπό τοὺς ἐννέα ἄρχοντες· οἱ ἄρχοντες, καὶ μάλιστα οἱ ἀνώτεροι, δφε ὑλαν νά εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπό κάθε σωματική ἀναπτηρία. – **δήπου δέδαια.** – **οἱ θεσμοθέται**, οἱ ἐννέα ἄρχοντες λέγονταν καταχρηστικά καὶ θεσμοθέτες· στοὺς ἐννέα ἄρχοντες εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ κλήρωση τῶν ἀρχόντων. – **ἄλλα γὰρ** ἀλλά δέ θά γίνει αὐτό· γιατί. – **εὖ ποιῶν** καὶ καλά κάνει (πού δέν ἔχει τήν ἴδια γνώμη μ' ἐσᾶς): εύτυχῶς. – **ῶσπερ ἐπικλήρουν τῆς συμφορᾶς οὕσης** σάν νά ἦταν ή συμφορά ἐπίκληρος κόρη· ἐπίκληρος λεγόταν ή μοναχοκόρη πού, δταν ἔμενε δρφανή, κληρονομοῦσε δλη τήν πατρική περιουσία καὶ, γιά νά μήν πέσει ή περιουσία σέ ξένη οίκογένεια, ὑποχρεωνόταν νά παντρευτεῖ τόν πλησιέστερο συγγενή της· ἄν παρουσιάζονταν πολλοί, πού ίσχυρίζονταν ὅτι ἦταν κοντινοί συγγενεῖς, γινόταν δίκη. – **ἀμφισβητήσεων**, δηλ. **τῆς συμφορᾶς**· **ἀμφισβητώ τινος** διεκδικῶ κάτι, ίσχυρίζομαι ὅτι κάτι μοῦ ἀνήκει.

§ 15 - 16. ὑδριστής ἀλαζόνας, καυχησιάρης, θρασύς. – **ἀσελγῶς διακείμενος** = ἀσελγής αὐθάδης. – **ῶσπερ** (μέ μτχ.) ώσάν, σάν νά. – **φοβερῶς ὀνομάζω** χρησιμοποιῶ φοβερές δνομασίες, λέξεις (ὅπως εἶναι οἱ λ.: **ὑδριστής**, **βίαιος**, **ἀσελγής**). – **ἄλλ' οὐ ταῦτα** (= **τοῦτο**) **ποιήσων** = καὶ οὐ μέλλων ἀληθῆ λέγειν. – **ἐὰν πάνυ πραόνως**, δηλ. **ὄνομάσῃ**. **πάνυ παρόνως** (= **πράως**) **ὄνομάζω** χρησιμοποιῶ πολύ ἥπια λόγια. – **διαγινώσκω** διακρίνω, καταλαβαίνω. – **ἐκχωρεῖ** εἶναι δυνατό. – **ὑδρίζω** φέρνομαι ἀλαζονικά, μέ αὐθάδεια. – **οἱ ἀπόρως διακείμενοι** οἱ ἄποροι, οἱ φτωχοί. – **τῶν ἀναγκαίων**, δνομαστκ. **τά ἀναγκαῖα** τά ἀπαραίτητα γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου. – **οἱ πιστεύοντες ταῖς ἑαυτῶν φύμασις** ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἐμπιστοσύνη (πεποίθηση) στίς δυνάμεις τους. – **οἱ χρώμενοι νέαις ταῖς διανοίαις** ἐκεῖνοι πού ἔχουν νεανικά τά φρονήματα (τά μυαλά).

§ 17 - 18. ἔξωνουμαι ἔξαγοράζω. – **κίνδυνος** δικαστικός ἀγώνας. – **ἔξαμαρτάνοντιν δόμοιως** δποτε πέφτουν σέ σφάλμα δμοια (ὅπως καὶ οἱ νέοι). – **ἐπιτιμῶ τινι** ψέγω, κατηγορῶ, κατακρίνω κάποιον. – **μηδέν**, δηλ. **κακόν**. – **ὑδρίζω**, ἔδω: βλάπτω, ἀδικῶ. – **ἔστιν** εἶναι

δυνατό. – ἀμύνομαι ἀποκρούω. – τοὺς ὑπάρχεαντας, δηλ. τῆς ὕβρεως· ὑπάρχω τῆς ὕβρεως κάνω ἀρχή τῆς ἀδικίας. – περιγίγνομαι τινος ὑπερισχύω, εἶμαι πιό δυνατός ἀπό κάποιον. – σπουδάζω μιλῶ σοβαρά. – παῖςω χωρατεύω, λέω ἀστεία. – κωμῳδῶ διακωμῳδῶ, περιπαίζω. – καλὸν σπουδαῖο κατόρθωμα.

§ 19 - 20. ώς ἐμὲ σ' ἔμένα, στό ἐργαστήρι μου. – **πονηρὸς** = ; (§ 2 πονηρία). – ἐπιβουλεύω τινὶ σχεδιάζω κακό ἐναντίον κάποιου, ἐπιβουλεύομαι κάποιον. – ἐνθυμοῦμαι σκέπτομαι. – **οὐδὲν** διόλου. – δημιουργὸς τεχνίτης. – ἐθίζομαι (εἴθισμα) συνηθίζω, ἔχω τή συνήθεια. – προσφοιτῶ συγγάζω. – σκυτοτομεῖον ἐργαστήρι ὑποδηματοποιοῦ (τοαγκάρη). ὅποι ἂν τύχῃ, δηλ. προσφοιτῶν. – ἐγγυτάτῳ πάρα πολὺ ποντά. – **οἱ κατεσκευασμένοι** οἱ ἐγκαταστημένοι, ἐκεῖνοι πού ἔχουν τό ἐργαστήρι τους. – καταγιγνώσκω τινὸς πονηρίαν θεωρῶ κάποιον (ώς) κακό. – **ἀμουγέπον** κάποιον, σέ κάποιο μέρος.

§ 21 - 23. ἀλλὰ γὰρ ἀλλ' ἀρκετά αὐτά· ἐπειδή. – **ὅτι δεῖ** ποιά ἡ ἀνάγκη, γιατί πρέπει. – **ἀκριβῶς** μέ λεπτομέρειες. – **ύμῖν** ἀνήκει στό ἐνοχλεῖν. – τῶν εἰδημένων, δηλ. ἀπό τόν κατήγορο. – **ὑπὲρ** = **περί**. – **τὰ μέγιστα** τά πιό σημαντικά, τά πιό σπουδαῖα (δηλ. ή φτώχεια καί ή ἀναπηρία). – **σπουδάζειν περὶ τῶν φαύλων ὄμοίως τούτῳ** νά δείχνει κανείς προθυμία (ζῆλο) γιά πράγματα τόσο λίγο σπουδαῖα ὅσο αὐτός· ὅσα δηλ. εἰπώθηκαν ἀπό τόν κατήγορο γιά τή διαγωγή τοῦ ἀνάπτηρου στίς § 15 καί 19. – **διάνοια** γνώμη. – **οὐ μόνον**, δηλ. τοῦ δούλοιο. – **μεταλαμβάνω τινὸς** ἀπολαύω (ἢ ἀπολαβαίνω) κάτι. – **τῶν ἐν τῇ πατρὶ** δηλ. ἀγαθῶν. – **κοινῇ** μέ κοινή ἀπόφαση. – **ἀρχαὶ** (δημόσια) ἀξιώματα. – **δαιμόνων** τύχη. – **δεύταιος** δύστυχος. – **τῶν κολλίστων καὶ μεγίστων**, δηλ. ἀγαθῶν (στήν ίδιωτική καί δημόσια ζωή). – **εἰ...ἀπεστερημένος εἴην**, ἀντί δριστ.: **εἰ...ἀπεστερημένος εἴμι** (πρᾶλ. § 7 - 8 εἰ...φαινοίμην λαμβάνων). – **προνοοῦμαι τινος** φροντίζω γιά κάποιον. – **ταύτη** ἔτσι. – **τίθεμαι τὴν ψῆφον** ψηφίζω, ἀποφασίζω.

§ 24 - 25. **διὰ τί** ἂν καὶ τύχοιμι τ. ὑμῶν; γιατί ἄραγε θά σας ἔδρισκα τέτοιους (δηλ. ἐκθρικούς ἀπέναντί μου); – **καθίσταμαι εἰς ἀγῶνα** μπλέκομαι σέ δίκη. – **ἀτώλεσε τήν οὐσίαν**, μέ τήν πληρωμή μεγάλου προστίμου ἢ μέ τή δήμευση τῆς περιουσίας. – **πολυτράγμων** ἐκεῖνος πού ἀνακατεύεται σέ πολλά, περίεργος, ορδιούργος, πα-

νοῦργος. — φιλαπεχθήμιον ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ νά κάνει ἔχθρους. φιλόνικος (καυγατζής). — τοῖς ἄλλοις, γένους οὐδ. τοιαύταις ἀφ. τοῦ βίου τυγχάνω χρώμενος = τοιαύταις ἀφορμάς τοῦ βίου κέκτημαι. ἀφορμή τοῦ βίου μέσα γιά τήν ἔξοικονόμηση τῶν ἀναγκαίων γιά τήν ζωή. — πρὸς τὰ τοιαῦτα = ὥστε τὰ τοιαῦτα πράττειν = ὥστε ὑβριστῆς καὶ βίαιος εἶναι. — γίγνομαι ἐν δυνάμει ἀποκτῷ (πολιτική) δύναμη, ἐπιφρονή. — μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους μ' ἐσάς τούς δημοκρατικούς. — ἔξδον = εἰ καὶ ἔξην. — μετ' ἐκείνων, δηλ. τῶν Τριάκοντα. — ἀδεῶς χωρίς φόδο, μέ ασφάλεια (ώς φτωχός ἀνάπτηρος). — πολιτεύομαι ζῷ ὡς πολίτης.

§ 26 - 27. μὴ τύχοιμι ὑμῶν ὁμοίων (= ὁμοίως δυσμενῶν) μακάρι νά μή σᾶς ὄρῳ ὅμοια ἔχθρικούς. — τοῖς πολλὰ ἡδικηκόσι = οἵων ἔτυχον ὑμῶν οἱ πολλὰ ἡδικηκότες. — τὴν αὐτὴν ψῆφον τίθεμαι ταῖς ἄλλαις δουλαῖς ψηφίζω (ἀποφασίζω) ἔτσι, δπως οἱ δουλές προηγούμενων χρόνων. — ὑπέχω εὐθύνας δίνω λόγο, λογοδοτῷ. — οὕτως, ἀν δηλ. ψηφίσετε, δπως οἱ δουλές τῶν προηγουμένων χρόνων. — γιγνώσκω κρίνω, ἀποφασίζω. — τούτων, δηλ. τῶν δικαίων. — ὑμῖν, ἀνήκει στό ἔξω τὴν χάριν. — τὴν χάριν τήν διφειλόμενη εὐγνωμοσύνη. — περιγγίγνεσθαι τῶν ὁμοίων = πειράσθαι νικᾶν (σέ δικαστήριο) τοὺς ὁμοίους.

3. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ

§ 1. πολλοί, δηλ.. φύλοι τῶν σιτοπωλῶν. – **ἐν τῇ βουλῇ**, δῆμου στήν αρχῇ ἔγινε ἡ καταγγελία ἐναντίον τῶν σιτοπωλῶν (βλ.. στήν εἰσαγωγὴ τοῦ λόγου). – **εἰ ὡς μάλιστα = εἰ τὰ μάλιστα καὶ ἀν** ἀκόμη (πράγμα ἀπίθανο). – **ἀδικῷ παραβαίνω τούς νόμους, παρανομῶ.** – **οὐδὲν ἥπτον** καθόλου λιγότερο, ἐπίσης. – **ποιοῦμαι τοὺς λόγους περὶ τίνος = κατηγορῶ τίνος.** – **ὅθεν** ἀπό ποῦ, για ποιούς λόγους (αἰτίες).

§ 2. πρυτάνεις, ἔτσι λέγονταν οἱ πενήντα βουλευτές πού γιά 35 ή 36 μέρες προέδρευαν στή βουλή. – **ἀπέδοσαν εἰς τὴν βουλὴν περὶ αὐτῶν** ἀφῆκαν (ἐπέτρεψαν) στή βουλή νά κρίνει (ν' ἀποφασίσει) γι' αὐτούς. – **ῳδγίσθησαν, ὑποκυμ.** οἱ βουλευταί. – **τῶν ὄητόρων = τῶν βουλευτῶν.** – **ἄκριτος** ἐκεῖνος πού δέ δικάστηκε, ἀδίκαστος. – **οἱ ἔνδεκα.** ἦταν μιά ἀρχή ἀπό 10 ἀντρες πού ἐκλέγονταν μέ κλῆρο κάθε χρόνο, ἔνας ἀπό κάθε φυλή· σ' αὐτούς συγκαταλεγόταν καί δ γραμματέας. Εἶχαν τήν ἐπίδλεψη τῶν φυλακισμένων καί φρόντιζαν γιά τήν ἐκτέλεση τῶν σωματικῶν ποινῶν πού ἐπέβαλλαν τά δικαστήρια. – **ζημιώσαι, καθαρῶς τελε.** ἀπομφ. ἀπό τό παραδοῦναι. **ζημιώ τιμωρῶ.** – **δεινὸν ἐπικίνδυνο.** – **κρίνειν κατὰ τὸν νόμον,** δηλ.. παραπέμποντας τήν ὑπόθεση στήν Ἡλιαία, γιατί ή βουλή είχε δικαίωμα νά ἐπιβάλλει ποινή ώς 500 δραχμές· ἀν τό ἔγκλημα ἀπαιτοῦσε μεγαλύτερη ποινή, ἔφερε τήν ὑπόθεση στήν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου η σέ ήλιαστικό δικαστήριο. – **γιγνώσκω,** βλ.. 2 § 27.

§ 3 - 4. ἐπεχείρουν, δηλ.. μερικοί ἀπό τούς βουλευτές. – **ὅτ' ἡν αὐτοῖς ἡ κρίσις = ὅτε αὐτοὶ (οἱ σιτοπώλαι) ἐκρίνοντο.** εἶναι ή δεύτερη συνεδρίαση τῆς βουλῆς, δῆμου ἀποφασίστηκε νά γίνει παραπομπή τῆς ὑπόθεσεως στήν Ἡλιαία. – **ἔργῳ ἔμπρακτα:** μέ τή στάση πού τήρησα. – **ἥσυχίαν ἄγω** ήσυχάζω, σωπαίνω. – **βοηθῶ τοῖς νόμοις** ὑποστηρίζω (ὑπερασπίζω) τούς νόμους. – **ἡρξάμην,** δηλ.. **κατηγορῶν τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ.** – **δεδιώς τὰς αἰτίας** ἐπεξηγεῖ τό τούτων ἔνεκα. **αἰτίαι:** σκοφαντίες, διαβολές.

§ 5. ἀνάδηθι, δηλ.. στό βάθος πού δρισκόταν κοντά στό δῆμα τοῦ ὥριτορα. – **σύ,** ἀπευθύνεται στόν προϊστάμενο τῶν κατηγορουμένων σιτοπωλῶν. – **ἄλλο τι οὖν (νομίζεις) ή;** λοιπόν δέν...; **ἄξιο** παραδέχομαι ὅτι είμαι ἄξιος. – **οῖς,** δ πληθ., γιατί τό τι, δῆμου ἀναφέρεται, εἶναι

περιληπτικό. ή ζημία ή νόμιμη τιμωρία, ἐκείνη πού ἐπιβάλλεται. – ἔγωγε (δηλ. ἀξιώ απόθανεν) μάλιστα. – συννοῦμαι ἀγοράζω μαζί με ἄλλους (συνεταιρικά). – φορμός, διλ. τήν υποσημείωση στήν εἰσαγωγή τοῦ λόγου. – ὡν, ἐλξη, ἀντί: οὕς. – ἔξειναι, δηλ.. τινί συμπρίασθαι. – τῶν ἀρχόντων, δηλ. τῶν σιτοφυλάκων· γι' αὐτούς διλ. εισαγωγή τοῦ λόγου.

§ 6. ἀποψηφίσασθαι... καταψηφίσασθαι, δηλ.. αὐτοῦ· ἀποψηφίζομαι τινος ἀθιώνω κάποιον. – παρεσχόμεθα ύποβάλλαμε (στή γραπτή κατηγορία).

§ 7. ἀπαγορεύων φαίνεται εἶναι φανερό ὅτι ἀπαγορεύει: αὐστηρά ἀπαγορεύει. – κατὰ τῶν ἀρχόντων σχετικά μέ τούς ἀρχοντες, ἐναντίον τῶν ἀρχόντων. – διὰ μακροτέρων μέ περισσότερα λόγια, μέ λεπτομέρειες, πιο ἀναλυτικά.

§ 8 - 9. οὗτοι, δηλ.. οἱ σιτοπῶλες. – τήν αἰτίαν, δηλ.. τοῦ συννοεῖσθαι. – εἰς ἐκείνους, δηλ.. τούς ἀρχοντες (τούς σιτοφύλακες). – ἀναφέρω τήν αἰτίαν φίχω τήν εὐθύνην. – παρακαλῶ προσκαλῶ. – ἥρωτῶμεν, δηλ.. ἐμεῖς οἱ βόύλευτές στή δ' συνεδρίαση τῆς βουλῆς (§ 3). – οἱ μὲν τέτταρες..."Ανυτος δέ, οἱ σιτοφύλακες τοῦ Πειραιᾶ ἦταν πέντε· ἀπ' αὐτούς δ "Ανυτος ἦταν σιτοφύλακας καὶ τόν προηγούμενο χρόνο καὶ τώρα. – τίμιος σέ ψηλή τιμή, ἀκριβός. – τούτων ύπερβαλλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς (= πρὸς ἀλλήλους) μαχομένων ἐπειδή αὐτοί (οἱ σιτοπῶλες) πρόσφερον (στούς σιτεμπόρους) μεγαλύτερη τιμή καὶ φιλονικοῦσαν μεταξύ τους (γιά τό ποιός θά πλειοδοτήσει). – παρὰ τούτων, δηλ.. τῶν σιτοπωλῶν. – ὀνομένοις, δηλ.. τό σιτάρι. – ἄξιος φτηνός. – τούτους, δηλ.. τοὺς σιτοπῶλες. – δεῖν, ἀπό τό ἔλεγε. – ὀδοιλῶ κατά ἔναν ὀδοιλό. – κατατίθεμαι ἀπόθηκεν. – ἀλλήλοις ἀντωνεῖσθαι = ύπερβάλλειν ἀλλήλους. – τῆτες (ἐπίρρ.) αὐτόν τό χρόνο, ἐφέτος.

§ 10. ἐὰν ώς μάλιστα καὶ ἄν ἀκόμη (πράγμα ἀπίθανο). – περὶ τούτων (δηλ.. τῶν πραγμάτων) γι' αὐτή τήν υπόθεση. – τούτων, δηλ.. τῶν ἀρχόντων. – περὶ ὡν, δηλ.. πραγμάτων (ὅπως ἐδῶ γιά τό σιτάρι). – διαρρήδην σαφῶς, καθαρά. – δίδωμι δίκην τιμωροῦμαι.

§ 11 - 12. ἀλλὰ γὰρ ἀλλά ὅμως. – ἔλεοῦμαι ἐπί τινι συγχωροῦμαι γιά κάτι. – ἐπ' εὔνοίᾳ τῆς πόλεως ἀπό ἀγάπη πρός τούς πολίτες, γιά

τό συμφέρον τῶν πολιτῶν. – **περιφανῆς** δόλοφάνερος, πειστικός. – **τῆς αὐτῆς τιμῆς**, γεν. τοῦ τιμήματος. – ἐπιλείπει τινὰ δ σίτος τελειώνει (σώνεται) κάποιου τό σιτάρι.

§ 13. δεινὸν παράδοξο. – εἰσφοράν, γι' αὐτή δλ. 1, § 30 - 31. – **εῖσεσθαι, μέλλ.** τοῦ οίδα. – **ἐφ'** οῖς γιά δσα. **καὶ λαθεῖν...** ± **καὶ (ᾶ)** συνέφερεν αὐτοῖς λαθεῖν (**ποιοῦσι**) καί δσα είχαν συμφέρον αὐτοί νά κάνουν κρυφά. – **ἐπ'** εύνοιά τῇ ύμετέρᾳ = **ἐπ'** εύνοιά ύμῶν. – **τάνατία αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συμφέρει** τά συμφέροντά τους είναι ἀντίθετα στά συμφέροντα δλων τῶν ἄλλων πολιτῶν.

§ 14 - 15. οὕτω ἄσμενοι μέ τόση χαρά. – **λογοποιῷ** πλάθω ψεύτικους λόγους (εἰδήσεις), ἐπινοῶ, μηχανεύομαι. – **τὰς ναῦς, ἐδῶ:** τά σιταγωγά πλοῖα, τά φορτωμένα μέ σιτάρι πλοῖα. – **διεφθάρθαι,** ἀπό τήν τρικυμία. – **ἐκτλεούσας,** ἀπό τόν Πόντο ἢ τόν Ἑλλήσποντο. – **ἐμπόριον** ἐμπορικό λιμάνι. – **τὰς σπονδάς,** νοεῖται ἡ Ἀνταλκίδειος εἰρήνη (387 π.Χ.). – **ἀπορρηθῆσεσθαι,** ἀπομφ. πθτκ. μελλ. τοῦ **ἀπαγορεύω** διαλύω, ἀκυρώνω. – **εἰς τοῦτ' ἔχθρας,** δηλ. πρὸς ύμᾶς. – **καιρὸς κρίσιμη περίσταση.** – **ἀναρπάζω (τὸν σῖτον)** κάνω ἀνάρπαστο τό σιτάρι (καὶ τό ἀποθηκεύω). – **διαφέρομαι περὶ τῆς τιμῆς συζητῶ** γιά τήν τιμή, παξαρεύω. – **ἀγαπῶ** μένω εὐχαριστημένος. – **όποσοντινοσύνην,** γεν. τῆς ἀξίας ἢ τοῦ τιμήματος; σέ δποιαδήποτε τιμή, δσα - δσα.

§ 16. οὕτω γιγνώσκω τέτοια γνώμη σχηματίζω (μορφώνω). – **κακόνοια** δυσμένεια, ἔχθρική διάθεση. – **τὰ ὕνια** τά πράγματα πού πουλιοῦνται στήν ἀγορά, τά τρόφιμα, τά ἐμπορεύματα (τά ψώνια). – **ἀγορανόμοι,** ἀρχοντες, 5 στήν Ἀθήνα καί 5 στόν Πειραιά, πού φρόντιζαν νά πουλιοῦνται τά ἐμπορεύματα στήν ἀγορά καθαρά καί ἀνόθευτα. – **τέχνη** ἐπάγγελμα. – **χωρὶς** ἔχωριστα, ἴδιαίτερα. – **ἀποκληρῷ** ἐκλέγω μέ κλῆρο. – **τὴν μεγίστην δίκην λαμβάνω παρά τινος** τιμωρῶ κάποιον μέ τήν ἔσχατη ποινή. – **ἐπικρατῶ τινος** ύπερονικῶ κάποιον, ἐδῶ: ἔξουδετερώνω κάτι. – **ὅπότε** ἀφοῦ. – **φυλάττειν,** δηλ. τούς ἀδικοῦντας.

§ 17 - 18. ἀπογιγνώσκω τινὸς ἀθωώνω κάποιον. – **όμολογούντων = εἱ καὶ ὁμολογοῦσιν.** – **ἐπὶ τοὺς** ἐμπόρους συνίστασθαι ὅτι συνεννοοῦνται καί συνεταιρίζονται ἐναντίον τῶν ἐμπόρων (γιά ν' ἀγοράζουν φτηγά καί νά πουλοῦν ἀκριβά τό σιτάρι). – **ἐπιβουλεύειν τοῖς εἰσπλέ-**

ουσι δτι κρατάτε ἐχθρική στάση ἀπέναντι τῶν ἐμπόρων πού εἰσάγουν στή χώρα τό σιτάρι (ἀπέναντι τῶν εἰσαγωγέων). — ἄλλην τινὰ ἀπολογίαν, ἐκτός ἀπό τήν ὁμολογία. — ἔχω (μέ ἀπομφ.) = ; — ἐπιτιμῶ τινι, δλ. 2, § 17 - 18. — ἐφ' ὑμῖν (δηλ. ἦν ἄν) δικαίωμά σας θά ἔταν. — ὅποτέροις, δηλ. στούς κατηγόρους ἢ στούς κατηγορουμένους. — καταγγνώσκω τινὸς θάνατον καταδικάζω κάποιον σέ θάνατο. — ἔχόντων ταύτην τήν αἰτίαν πού κατηγορήθηκαν γιά τοῦτο (ὅτι δηλ. ἀγόραζαν μαζί μέ ἄλλους τό σιτάρι). — ἀρνουμένων καὶ μ. παρεχομένων ἄν καὶ δέ δέχονταν (τήν ἐνοχή τους) καὶ παρουσίαζαν μάρτυρες (γιά τήν ἀθωότητά τους). — πιστός πειστικός. — μᾶλλον παρὰ τῶν ἀρν., ὡς δέ δρος τῆς συγκρίσεως: ἢ παρὰ τῶν ὁμολογούντων.

§ 19 - 20. καὶ μὲν δὴ ἄλλ' ὅμως, καὶ ὅμως. — περὶ τῶν τοιούτων, δηλ. πραγμάτων ὑποθέσεων (δηλ. γιά τό σιτάρι). — κοινότατοι τυγχάνουσιν ὅντες τοῖς ἐν τῇ πόλει προκαλοῦν τό ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν κατοίκων τῆς πόλης. — πεύσονται, μέλλ. τοῦ πυνθάνομαι. — περὶ αὐτῶν, τῶν σιτοπωλῶν. — κόσμιος εὐπειθής στούς νόμους, νομοταγής. — πολλὴν ἄδειαν ψηφίζομαι τινὶ δίνω μέ τήν ψῆφο μου σέ κάποιον ἀπόλυτη ἐλευθερία. — ἔνεκα τῶν παρεληλυθότων, δηλ. ἀμαρτημάτων. — ἔσονται, ὑποκι.: οἱ ἄλλοι σιτοπωλεῖς. — μόγις μόλις. — ἐκ ταύτης, ἢ ἐκ ἔξαιτιας. — τέχνη, δλ. § 16. — ἀγωνίζομαι περὶ τοῦ σώματος εἰσάγομαι σέ δίκη καὶ κινδυνεύω νά καταδικαστῷ σέ θάνατο. — κινδυνεύω περὶ τῆς ψυχῆς διακινδυνεύω τή ζωή μου.

§ 21. ἀντιβολῶ παρακαλῶ. — τῶν πολιτῶν, οἱ. = τούτους τῶν πολιτῶν, οἵ — οἱ...ἀπέθνησκον, δηλ. οἱ σιτοφύλακες πού τιμωρήθηκαν (πρδλ. § 16). — ἐφ' οὓς συνέστησαν, πρδλ. § 17 ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι. — οἵ = τούτοις δέ, δηλ. στούς ἐμπόρους. — χαρίζομαι τινὶ εὐχαριστῷ κάποιον. — αὐτούς, τούς ἐμπόρους. — κάπηλοι μικροπωλητές· δι φήτορας περιφρονητικά ἀποκαλεῖ ἔτσι τούς σιτοπωλεῖς.

§ 22. ὅ,τι δεῖ ποιά η ανάγκη, γιατί πρέπει. — ὅτου, ἀντωνυμία ἀναφρ. πτ. γνω. γένους οὐδ. (ὅ,τι, γνω. οὐτινος ἢ ὅτου) · ἡ γνω. ὅτου δηλώνει τήν αἰτία = γιά ποιά αἰτία.

πολιτική που αναπτύχθηκε στην Ελλάς μετά την απόσταση της από την παραδοσιακή αρχαιότητα και την επίδημη γέννηση της νέας πολιτικής της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης. Η πολιτική της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ήταν η πρώτη πολιτική που διατάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας με την προστασία της ανθρωπότητας και της φύσης.